

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

”Vad blir det för mat?”

Food literacy som statushöjande begrepp.

Malin Magnusson och Rebecka Stroh
Ämneslärarprogrammet med inriktning mot
årskurs 7–9 i hem- och konsumentkunskap, geografi och historia.

Uppsats/Examensarbete: 15 HP
Kurs: L9HK1G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: VT/2017
Handledare: Marianne Pipping Ekström
Examinator: Monica Petersson
Kod: VT17-2940-001

Nyckelord: Food literacy, ungdomar, hem- och konsumentkunskap.

Abstract

Food literacy är ett komplext begrepp med flera dimensioner. Begreppet innebär att ha kunskaper och färdigheter som krävs för att göra aktiva val kring mat men också för att kunna påverka sin hälsa, ekonomi och miljö. Internationellt är home economics det ämne som berör flest aspekter av *food literacy*. Kursplanen för hem- och konsumentkunskap är i stor del vad *food literacy* innebär, men ämnet har minst antal timmar i den svenska grundskolan trots vikten av begreppet. Syftet med litteraturstudien var att genomföra en sammanställning av forskning kring vad *food literacy* innebär och begreppets betydelse för ungdomar. För att kunna besvara frågeställningarna har det gjorts en systematisk sammanställning av litteratur som tar sig an olika aspekter av *food literacy*. Resultatet visade att lärare, elever/ungdomar, rektorer och andra har olika uppfattningar om vad *food literacy* är, hur det bör läras ut och vems ansvar det är. I skolmiljö spelade flera faktorer in för hur ungdomarna lär sig *food literacy*, men att få både praktisk och teoretisk undervisning är viktigt för att ungdomarna ska lära sig *food literacy*. *Food literacy* var också essentiella livskunskaper och -färdigheter, det vill säga viktigt för alla individer oavsett var i livet de befinner sig för att kunna göra hälsosamma val kopplat till mat. Vår slutsats var att *food literacy* bör prioriteras, dels för ungdomarnas hälsa och kommande liv men också för att stärka lärarens status i home economics samt hem- och konsumentkunskap.

1 Förord

Vi vill först och främst tacka varandra för ett fantastiskt bra samarbete. Det har varit ett intressant ämne att forska om och vi har haft otroligt roligt under tiden. Självklart vill vi också tacka vår underbara handledare Marianne Pipping Ekström som har motiverat, inspirerat och hjälpt oss på alla sätt och vis. Något som har underlättat vår arbetsprocess, som har skett på två olika geografiska platser, är Skype och Google Docs, tack för teknologin. Till sist vill vi även tacka våra förstående sambons som har fått stå ut med att agera femte hjulet under detta arbete.

Arbetsuppgift	Procent utfört av Malin/Rebecka
Planeringen av studien	50/50
Litteratursökning	50/50
Datainsamlingen	50/50
Analys	50/50
Skrivande	50/50
Layout	50/50

2 Innehållsförteckning

1	Förord.....	1
2	Innehållsförteckning	1
3	Inledning	2
4	Syfte och frågeställning.....	2
5	Bakgrund	3
5.1	Food literacy	3
5.2	Ungdomars relation till mat	4
5.3	Food literacy i Home economics och Hem- och konsumentkunskap.....	5
6	Metod.....	7
6.1	Datainsamling	7
6.2	Sökord och urval.....	8
6.3	Inklusionskriterier.....	8
6.4	Exklusionskriterier.....	8
6.5	Flödesschema.....	9
6.6	Kvalitetsbedömning	9
6.7	Databearbetning	10
7	Resultat.....	11
7.1	Ungdomars uppfattning om food literacy	11
7.2	Lärarens uppfattning om food literacy	13
7.3	Föräldrars, rektorer och andras uppfattning om food literacy	14
7.4	Främjande och hämmande av food literacy	15
8	Diskussion	19
8.1	Metoddiskussion	19
8.2	Resultatdiskussion	21
9	Slutsatser och implikationer.....	27
10	Vidare forskning.....	27
11	Referenslista.....	28
12	Bilagor	33

3 Inledning

Food literacy kan översättas till matkompetens, alltså förmåga att ta till sig information om mat och dess betydelse för hälsan, ekonomi och miljö, för att kunna använda sig av denna kunskap i praktiken genom att göra välgrundade val som ger positiva konsekvenser i dessa avseenden. De hälsorelaterade sjukdomarna i världen ökar och samtidigt som människor världen över blir allt fetare, är lika stor andel undernärda och riskerar sjukdomar som följd av näringsbrist (Ahlstrand, 2015, 18 september). Det är en dubbel problematik som uppmärksammas av Världshälsoorganisationen (WHO, 2013) och lösningen finns.

Andelen matrelaterade sjukdomar i samhället ökar, på grund av en större konsumtion av processad mat och snabbmat (Martinez, 2014; WHO, 1998). Det är i första hand fetma bland barn och unga som är på uppgång globalt sett och ett stort problem i industrialiserade länder är att ungdomar äter allt mer processad mat och snabbmat, samtidigt som de äter allt mindre frukt, grönt och fibrer (Diethelm et al., 2012; Nicklas, Baranowski, Cullen & Berenson, 2001). Detta beror på brist av utbildning inom mat och nutrition, vilket kan kopplas samman med globala problem kring övervikt och fetma.

Home economics, liknar vad som i den svenska skolan heter hem- och konsumentkunskap. Home economics står inför stora utmaningar i flera länder för att stärkas som ämne och är den viktigaste informationsvägen för kunskaper om matlagning och nutrition för ungdomar (Benn, 2014). I den svenska skolans läroplan nämns alla ämnen och vilka färdigheter eleverna ska lära sig under grundskolan, men inga av dessa färdigheter kan kopplas till hem- och konsumentkunskap vilket kan tolkas som att statusen för ämnet är mycket låg. Ingångslönen för lärare i hem- och konsumentkunskap är i nuläget hög eftersom bristen på utbildade, och legitimerade, lärare inom ämnet är stor men denna brist nämns sällan (Hedman, 2017, februari; SCB, 2015). Fokus kring lärarbrist läggs istället i ämnen som matematik eller teknik och dessa ämnen ses generellt som viktigare ämnen än home economics eller hem- och konsumentkunskap (Hedman, 2017, februari; Pendergast, Garvis & Kanasa, 2011; Slater, 2013).

4 Syfte och frågeställning

Syftet med litteraturstudien är att genomföra en systematisk sammanställning av forskning kring vad *food literacy* innebär och dess betydelse för ungdomar.

- Hur uppfattas *food literacy* i vetenskapliga texter?
- Varför är *food literacy* viktigt för ungdomar?
- Vilken arena är lämplig för att utbilda i *food literacy*?

5 Bakgrund

I detta avsnitt presenteras *food literacy* som begrepp och utvecklingen av det. Begreppet presenteras också i relation till ungdomar och faktorer som spelar roll för huruvida ungdomar utvecklar *food literacy*. Relationen mellan *food literacy* och home economics, samt hem- och konsumentkunskap är också i fokus i avsnittet.

5.1 Food literacy

Food literacy är ett begrepp som har ursprung i begreppet *health literacy*, och *literacy* kan beskrivas som en förmåga att kunna läsa och skriva; att ta till sig information (Pendergast et al., 2011; Ronto, Ball, Pendergast & Harris, 2016b). *Literacy* kan också beskrivas som kompetens, alltså att ha kunskaper och förmåga att förse sig med teoretisk information och därefter använda sig av den i praktiken. Begreppet *food literacy* utvecklades i Australien genom att dessa innebörder applicerades på näringslära och kunskaper kring mat och gavs en egen definition (Vidgen & Gallegos, 2014). Definitionen av *food literacy* blev att ha kunskaper, förmågor och kapacitet att söka information, förbereda en måltid och laga mat med fokus på en hälsosam och balanserad kost. Begreppet innefattar också att veta vad mat spelar för roll i olika samhällen och olika kulturer.

Beteenden kring mat befästs i yngre år och följer med till vuxenlivet (Dick & Ferguson, 2015; WHO, 1998; 2014). Övervikt och fetma beror på dålig kost och för lite motion, vilket gör en hälsosam livsstil till essentiell för alla människor (Martinez, 2014; WHO, 1998). Övervikt och fetma kan bero på olika miljömässiga faktorer såsom psykisk, ekonomisk, politisk eller sociokulturell. Att identifiera och modifiera dessa faktorer är viktigt för att nå framgång i att förändra beteenden som leder till övervikt och fetma (Ronto, Ball, Pendergast & Harris, 2017). En sammanslagning av *funktionell*, *interaktiv* och *kritisk* dimension av mat och nutrition kan beskrivas som *food literacy* (Pendergast et al., 2011). *Funktionell food literacy* är kunskaper om nutrition, *interaktiv food literacy* är att omsätta kunskaper i praktiken och *kritisk food literacy* är att kunna göra välgrundade och informerade val som individ och är kopplat till egenmakt. Individens egenmakt styrs av hur mycket *kritisk food literacy* de uppnår och vilken grad av kompetens de har i form av *interaktiv* och *funktionell food literacy*. Pendergast et al. (2011) ifrågasätter på vilket sätt informell och formell inläring har betydelse, där det formella lärandet sker i skolan och det informella sker i hemmet eller i andra sammanhang än i skolan.

Food literacy center (2015) är en ideell organisation som utbildar barn mellan 4 och 14 år i *food literacy* i socioekonomiskt svaga områden i Sacramento, CA, USA. De definierar begreppet *food literacy* som en förståelse för vilka konsekvenser matval ger individens hälsa, miljö och ekonomi och menar att allt vi äter har en historia. De tror att bildning, och utbildning, kring mat hjälper individer till egenmakt att själva göra informerade val som konsumenter ur olika aspekter. Ronto, Ball, Pendergast & Harris (2016a) utvidgar begreppet *food literacy* genom att definiera det som en individuell förmåga att förstå mat på ett sätt som främjar en positiv relation till mat. Det inkluderar livslånga kunskaper kring mat och metoder

för att kunna navigera, engagera och praktisera inom ett komplext system som genomgår ständig förändring vilket gör att individer ständigt möter nya utmaningar. Förmågan gör det möjligt för individen att göra aktiva val som främjar och bibehåller en god hälsa samt hållbar utveckling i förhållande till miljö, samhälle, ekonomisk, kulturell och politisk. Som ett komplext begrepp innefattar *food literacy* kunskap, färdigheter och beteenden som används för att möta och hantera individens vardagliga behov av mat (Vidgen & Gallegos, 2014). Det finns också ett problem i att det inte finns en allmän innebörd av begreppet *food literacy* men att begreppet används allt mer i olika sammanhang. Det är ett komplext begrepp och det finns ingen överenskommelse om vilka kunskaper eller färdigheter som krävs för att uppnå *food literacy* men inte heller ett slutgiltigt mål med begreppet (Vidgen & Gallegos, 2014.). Eventuella åtgärder tenderar till att fokusera på enskilda delar av *food literacy* istället för att beskriva hälsorisker eller hälsofrämjande insatser.

5.2 Ungdomars relation till mat

Ett stort problem för ungdomar i industrialiserade länder är att deras matvanor inte stämmer överens med olika nationella guider för hur en hälsosam diet bör se ut (Brady, Lindquist, Herd, & Goran, 2000; Diethelm et al., 2012; Nicklas et al., 2001). Istället äter ungdomar allt mer sötsaker och skräpmat med en lägre konsumtion av frukt, grönsaker och fibrer som konsekvens. Världshälsoorganisationen (WHO, 2013) lyfter i sin rapport fram att undernäring och fetma är två vanliga orsaker till dödsfall och hälsorelaterade problem i världen, en problematik som har dubbel börda och drabbar både barn och vuxna. Samtidigt som 200 miljoner barn i världen är underviktiga lider 500 miljoner vuxna av övervikt och fetma (WHO, 2013). Övervikt anses vara ett personligt problem och de insatser som görs för att minska övervikt hos människor är främst att komma med råd och guider till vad personer ska äta och hur de ska läsa på förpackningar för att förse sig med rätt livsmedel (Martinez, 2014).

Folkhälsorapporten (2016) visar att folkhälsan i Sverige överlag är god men att de med lägst utbildningsnivå i genomsnitt har en sämre hälsa. De senaste tio åren har andelen människor i Sverige som inte är aktiva under fritiden varit stabil vilket också gäller hur mycket frukt och grönt befolkningen får i sig, alltså visar inte rapporten någon förbättring i det egna hälsofrämjandet. Detta visar sig också genom att andelen befolkning med fetma ökar, men andelen som är överviktiga är fortsatt likadan.

Ungdomars försämrade hälsa kopplat till dieter är främst orsakat av brist på utbildning inom mat och nutrition och dessa beteenden kan också kopplas samman med globala problem med övervikt och fetma (WHO, 1998). Ungdomar befinner sig i ett stadium i livet där de växer och utvecklas. Människor som utvecklar, eller har, ohälsosamma kostvanor under tonåren har en ökad risk att utveckla icke infektiösa sjukdomar, som till exempel anorexi, övervikt och fetma (Dick & Ferguson, 2015; Lancet, 2012; Worsley, 2015). Icke infektiösa smittsjukdomar innebär att människor lär sig sjukliga beteenden och insjuknar själva (Johannisson, 2008). Det finns forskning som visar att omgivningen, alltså miljö och sociala relationer, har en påverkan på ungdomars kostvanor (Elder, et al., 2007; Sallis, Johnson, Calfas, Caparosa & Nichols, 1997). Ungdomar har större chans att utveckla, kunna applicera och bibehålla hälsosamma

kostvanor om de undervisas om näringslära och matkunskaper i skolan (WHO, 1998). Under skolåren kan de få lära sig matkunskaper som att planera, inhandla och tillaga mat vilket leder till att de utvecklar både insikter och färdigheter kring mat. Ett exempel på skolmiljöer kan vara huruvida skolcafeterians utbud gör det möjligt för ungdomarna att enkelt göra ett hälsosamt val.

Mönster i matval etableras redan i unga år och forskning pekar på olika faktorer som influerar ungdomars matvanor (Leal, de Oliveira & Pereira, 2011; Splett & Story, 1991). Smak anses vara den största faktorn när det gäller matval men även tillgänglighet till mat och miljöhänsyn (Clark, 1998; Giskes, Patterson, Turrell & Newman, 2005; Shannon, Story, Fulkerson & French, 2000). Studier visar att kroppsbuild, massmedia och sociala relationer spelar roll för vad, och hur, ungdomar äter (Birch & Fisher, 1998; Giskes et al., 2005; Story, Neumark-Sztainer & French, 2002; Wilson, Quigley & Mansoor, 1999). Kvinnor gör hälsosamma matval, undviker mat med högt fettinnehåll och äter mer frukt, fibrer och mindre salt (Beardsworth, Bryman, Keil, Goode, Haslam & Lancashire, 2002; Perry, Griffin & Murray, 1985; Wardle, Haase, Steptoe, Nillapun, Jonwutiwes & Bellisle, 2004). De är också mer reflekterande kring mat och hälsofrågor och har en etisk aspekt av mat. Både amerikanska och norska kvinnor har större kunskaper kring hälsa än män och är mer benägna att ändra sina matval utifrån officiella rekommendationer (Fagerli & Wandel, 1999; Rappoport, Peters, Downey, McCann & Huff-Corzine, 1993).

Det är fortfarande oftast kvinnor som lagar mat i hemmet och det befäster det synen för män, mer än kvinnor, av att matlagning är en syssla för kvinnor (Caraher, Dixon, Lang & Carr-Hill, 1999; Lai, 2007). Fler kvinnor, än män, menar att oro för vikt påverkar vad de äter. Det är viktigt att veta om vilka föreställningar och attityder unga har till mat för att kunna omsätta detta i lärandet och ge dem kunskaper och främja ett hälsosamt beteende kring mat.

5.3 Food literacy i Home economics och Hem- och konsumentkunskap

I Sverige är det hem- och konsumentkunskap som ensam axlar utbildning kring näringslära och matlagning i skolan (Skolverket, 2011). Home economics är en av de viktigaste informationskanalerna för kunskaper om mat och nutrition, samt dess betydelse (Lai-Yeung, 2010). Inom utbildning för nutrition görs mycket men mer behövs och utmaningarna inom utbildningen kvarstår (WHO, 2013). I Sverige beror individens hälsa på en rad faktorer enligt Folkhälsomyndigheten (2016) och klyftor som finns i samhället påverkar också vilken grad av ohälsa individer kan utveckla. En utbildning inom nutrition och kunskaper kring mat är relevant för alla individer för att klara av vardagen och leva ett hälsosamt liv oavsett var man befinner sig geografiskt, ekonomiskt och socialt. WHO (1998) anser att skolor bör vara ansvariga för att barn och unga får den utbildning inom nutrition de behöver, såsom kunskaper och färdigheter. De bör få praktiska lektioner för att lära sig matlagning och färdigheter, och till hjälp ha kvalificerad personal som sköter dessa lektioner. Lektioner inom nutrition och mat anses komma bäst till nytta när teori och praktik alterneras eftersom det

stimulerar inlärningsförmågan hos ungdomar. Motsvarande utbildningsnivå i Sverige är grundskolans senare år, högstadiet. Forskning har visat att en positiv miljö kring mat främjar hälsosamma beteenden och sådana miljöer i skolan kan ha inflytande på barn och ungas matvanor (WHO, 1998). Tidigare insatser för att minska fetma har inte lyckats koppla samman kunskaper, färdigheter och förmåga att göra kritiska val och därför haft begränsad framgång.

I Sverige är hem- och konsumentkunskap det minsta skolämnet med 118 timmar fördelat på en nioårig grundskoleutbildning. Läroplanens mål är att skolan ska ansvara för att eleven, efter genomgången grundskola, har fått kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället (Skolverket, 2011). Även svenska skolans matsal har riktlinjer att skollunchens sammansättning ska följa Nordiska näringsrekommendationer för barn och ungdomars dagliga intag. Världens ledare som deltagit i G8 och G20-möten har erkänt att livsmedelsförsörjning och nutrition är nyckeln till hållbar utveckling och möjliga lösningar på nutritionsproblematik i världen måste identifieras för att kunna uppnå millenniemålen. WHO lyfter också fram att skolan är en viktig arena för utbildning om nutrition men alla aspekter av nutrition undervisas inte (WHO, 2013).

6 Metod

Litteraturstudien bygger på primärkällor som är "peer-review"-grundade och de är systematiskt framtagna. Primärkällor är källor, i detta fall, artiklar som har skrivits av de(n) personen eller personerna som har utfört studien. Peer-review innebär att artikeln är vetenskapligt granskad av forskare inom samma område och att de ger ett godkännande att artikeln publiceras. Artiklar blir på så sätt oftast kvalitetssäkrade och ger en hög kvalitet på arbetet (Bryman, 2008). De artiklar som inkluderades i litteraturstudien är markerade med en asterisk (*) i referenslistan. Studien följer Bryman:s (2008) fyra steg: Första steget är att formulera ett syfte med studien, andra steget är att utforma kriterier som styr urvalet av litteraturen, tredje steget blir att gå igenom alla studier som uppfyller kriterierna samt redovisa urval, för att till slut i steg fyra redovisa genom att beskriva de viktiga faktorerna i de olika studierna. I kommande avsnitten beskrivs mer ingående vad de olika stegen innefattat i denna studie.

6.1 Datainsamling

En preliminär sökning kring *food, nutrition, literacy, youth, adolescents* och *home economics* gjordes i databaserna Scopus, Eric, Geobase, Pubmed och Proquest. Digitala databaser är enligt Bryman (2008) en viktig källa till tidskriftsartiklar, om det framgår tydligt var den är publicerad och har referenslista. De digitala databaserna är lätt att navigera i eftersom det med ett enkelt knapptryck går att specificera vad man är ute efter. I denna studies fall: peer-review, artiklar och doktorsavhandlingar. Den preliminära sökningen resulterade i en formulering av syfte, frågeställningar och nyckelorden *food literacy* och *adolescents* (steg ett i arbetsprocessen). Databasen Scopus gav endast några relevanta sökträffar i relation till ämnet. De enstaka sökresultaten som fanns i Scopus var också tillgänglig i bland annat Pubmed och Proquest. Geobase gav inga användbara sökresultat. Det gjorde att Scopus och Geobase uteslöts ur datainsamlingen. Eric är en del av Proquest och därför valdes Eric bort eftersom det gav fler resultat att söka i hela Proquest än i enbart Eric. För att få en hög trovärdighet krävs många relevanta träffar och därför behöver flera databaser genomsökas (Bryman, 2008). För att få en hög trovärdighet och en tillräckligt övergripande bild av ämnet är antalet artiklar eller avhandlingar i denna studie tio stycken (plus/minus två).

De databaser som användes var Pubmed och Proquest, vilket resulterade i totalt 21 träffar. Se tabell 1 i bilaga 1 för en mer detaljerad bild över sökningarna och antal träffar. Antal kvarstående träffar från sökresultatet efter exkludering av dubletter var 16 stycken. Gallringsprocessen fortsatte med att de 16 artiklarnas titlar och abstract lästes igenom. Totalt exkluderades nio stycken artiklar på grund av exklusionskriterier. För att få ett förtydligande av vilka exklusionskriterierna är, se avsnitt exklusionskriterier i metod. Antal fulltextkopior som lästes igenom var sju stycken. Samtliga sju artiklar inkluderades i studien. Läs vidare i avsnittet sökord och urval för en detaljerad beskrivning av hur urvalsprocessen gick till (steg två i arbetsprocessen).

För att bredda arbetet och garantera att studien innehåller tio, plus eller minus två, primära källor krävdes det kedjesökning. Det innebär att andra primärkällor söks, genom att bland annat söka i artiklarnas referenslistor. Kedjesökningen ledde till att ytterligare tre artiklar kunde inkluderas i denna litteraturstudie. Något som upptäcktes under kedjesökning var att tillgång till International Journal of Home Economics saknades. Göteborgs Universitet beställde tidskriften och journalen skulle ha varit tillgänglig 15 dagar innan deadline. Det var inte tillräckligt med tid för att bearbeta och analysera artiklarna, därför exkluderades de i studien. För en överblick av söknings- och gallringsprocessen se avsnittet: Flödesschema.

6.2 Sökord och urval

När syfte och problem var formulerade kunde sökorden "*food literacy*" och "*adolescents*" fastslås, för att därefter utforma inklusions- och exklusionskriterier. Som tidigare nämnt var detta steg två i denna litteraturstudieprocess. Det booleska ordet som användes var "AND," eftersom syftets ämne är inriktat på både *food literacy* och ungdomar (*adolescents*). Anledningen till att sökorden är på engelska beror på att författarna av denna litteraturstudie behärskar engelska i den utsträckningen att läsning av vetenskapliga texter på engelska är möjlig. Eftersom ingen forskning på svenska hittades har endast engelska texter lästs. Med begränsad tillgång till forskning specificerades inga årtal samt för att all litteratur som framkom (och inkluderades) var skrivna på 2000-talet. Urvalsprocessen är baserad på följande kriterier:

6.3 Inklusionskriterier

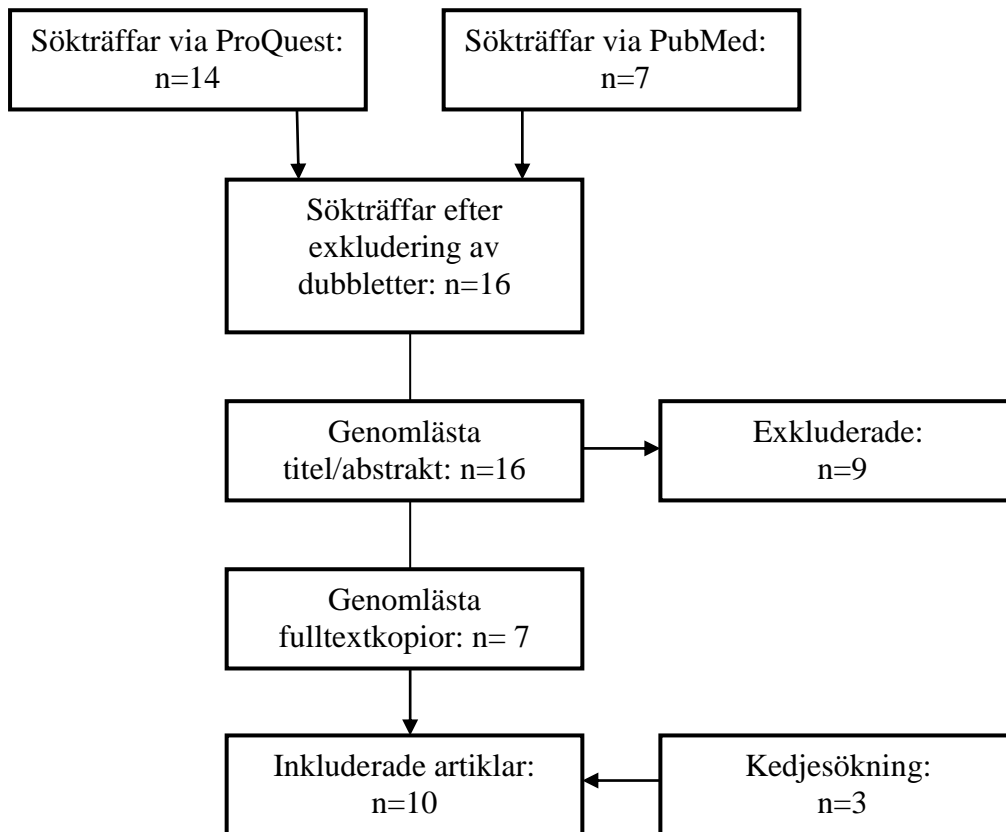
- Peer-review
- Skrivna på engelska eller svenska
- Koppling till skolan eller skolverksamhet
- Innefatta någon/några aspekter av begreppet *food literacy*
- I relation till ungdomar i åldrar 10-25

6.4 Exklusionskriterier

- Annat språk än svenska eller engelska
- Dubbletter
- Ingen relation till skolan eller skolverksamhet
- Var i relation till förskolebarn
- Var övergripande lektionsplanering
- Fokuserade på under- och övervikt i relation till flyktingar
- Fokuserade på "food insecurity"
- Forskade på ett matlagningscommunity
- Var en litteraturstudie

6.5 Flödesschema

Ett flödesschema framställdes för att ge en övergripande bild av sökning, gallrings- och inkluderingsprocessen, se figur 1.

Figur 1. Flödesschema för sökning, gallring och inkluderingsprocess.

6.6 Kvalitetsbedömning

De artiklar som inkluderas i denna litteraturstudie efter databassökningen och urval, har genomgått en kvalitetsgranskning. Målet med kvalitetsbedömningen var att få så hög reliabilitet och validitet som möjligt i studien. De artiklar som slutligen inkluderas i studien skulle ha ett värde högre än 85 %. Poängsystemet beskrivs längre fram i detta avsnitt. Kvalitetsgranskningen har genomförts med hjälp av en bedömningsmall (se bilaga 2), eftersom det gör det lättare att bearbeta artiklarna systematiskt och konsekvent (Bryman, 2008). Artiklarnas kvalitetsbedömning redogörs i artikeltabellen (se bilaga 3).

Etiska aspekter är en del av kvalitetsgranskningen. Bryman (2008) redogör för fyra etiska principer (informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet) som bör beaktas när forskare genomför studier som involverar människor. Alla artiklar som ingår i denna litteraturstudie förutom en nämner att de har beaktat de etiska aspekter och/eller har blivit godkända av en etisk kommitté. Respondenterna i Pendergast et al. (2011) är anonyma, inte ens forskarna har någon aning om vilka de är. Det gör att respondenterna inte

beskrivs och det framkommer inte heller om respondenterna vet om att deras inlägg ska studeras.

Ett poängsystem i form av procent var utformat för att bedöma svaren utifrån bedömningsmallen. Alla frågor kunde inte besvarats eftersom mallen ska utvärdera alla olika typer av studiemetoder, till exempel kvalitativ, kvantitativ och intervention. Några artiklar använde sig av flera olika metoder, både kvalitativa och kvantitativa. Det resulterade i att artiklarna kunde besvara flera frågor. Antal frågor som besvarades varierade mellan 14 och 15 stycken. Majoriteten av artiklar (åtta stycken) besvarade 14 frågor. De frågor som inte kunde besvaras på grund av den inte passade forskningsmetoden räknades bort i den totala poängen. Det förklarar varför några artiklar fick 100 % procent. Antal frågor som besvarades redovisas tillsammans med kvalitetsbedömningen i artikeltabellen (se bilaga 3). För att få ett poäng krävdes det att svaret besvarades med ett ja. Nej eller oförmögen att besvaras gav inget poäng. När en fråga besvarades med ett nej, skrevs en kommentar för att förtydliga varför svaret blev nej, vad som saknades eller vad författarna kunde utveckla. Det gjordes för att få en bättre överblick, för att kunna vara konsekvent samt för att det bidrar till att denna studie får en högre standard genom att lära sig från artiklarnas brister och även redogöra för de faktorer som behöver beaktas eftersom de kan inverka på resultat och diskussion.

6.7 Databearbetning

Databearbetningen har skett systematiskt, som innebär att artiklarna har granskats kritiskt. För att få en tydlig överblick av de inkluderande artiklarna skapades en artikeltabell (se bilaga 3). Tabellen belyser det essentiella, för att få en tydlig sammanfattning av artiklarna. Tabellen innehåller sju spalter av information per artikel:

1. Publikationsår, land och databas.
2. Författare
3. Titel
4. Syfte
5. Metod, urval och design
6. Slutsats
7. Kvalitetsbedömning

I nästa steg i arbetsprocessen, nummer tre, bearbetades och analyserades texterna först enskilt och sedan i relation till helheten kopplat till syfte och frågeställningen samt att likheter och skillnader mellan artiklarna tydliggjordes (Bryman, 2008). Artiklarna lästes igenom flera gånger för att minimera risken av missförstånd och maximera förståelsen och insikten av artiklarna. Bearbetningen och analysen klargjorde de tre teman som besvarar syfte och frågeställning: Ungdomars uppfattning om *food literacy*, lärares uppfattning samt främjande och hämmande av *food literacy*. Resultatet textades ner i en detaljerad beskrivning i respektive tema för att sedan omformas och specificeras till ett mer sammanvävt resultat av artiklarna med fokus på syfte och frågeställning. Resultat är det fjärde steget i arbetsprocessen (Bryman, 2008). Det är viktigt att innehållet i resultatet kondenseras, reduceras och fokuseras.

7 Resultat

Resultatet som framkom vid bearbetningen av artiklarna med hjälp av artikelöversikten (se bilaga 3) var fyra teman. De fyra teman blev de fyra olika avsnitten. Studierna, i de vetenskapliga texter som använt, har gjorts i Australien, Hong Kong, Indien, Kanada och Sverige. Lärare som intervjuas i de olika studierna är lärare i home economics, i andra länder än Sverige, och benämns därför som lärare. Ungdomar i studierna är 12 till 25 år och benämns konsekvent som ungdomar även om de i vissa studier benämns som studenter.

7.1 Ungdomars uppfattning om food literacy

I detta avsnitt är de ungdomar som deltagit i de olika studierna mellan 12 till 25 år och kommer från Australien, Hong Kong, Indien, och Kanada. Allt fler ungdomar har försämrade kunskaper och färdigheter kring matlagning och ett skiftesbyte i kunskapsmängd har skett. Lärare ser att där det tidigare varit ungdomar utan kunskaper som varit undantag i klassrummet är det nu snarare tvärtom; ungdomar med goda kunskaper kring matlagning är ovanligt (Slater, 2013). Studenterna anser att den viktigaste aspekten av *food literacy* var att ha en positiv attityd till matlagning och hälsosam mat. Den positiva attityden kan i det långa loppet leda till att individer lagar mer och hälsosammare mat och därmed må bättre (Ronto et al., 2016a). Studenter i studierna anser att det var viktigt att få kunskaper om näring och mat, speciellt vad som ansågs vara nyttigt och hur de kunde äta hälsosamt och nyttigt. Utbildning om nutrition anses av ungdomar vara viktigt för att lära individer vad de ska äta. Ungdomarna själva anser att det är bra för att de inte ska utveckla sjukdomar i framtiden och bli överviktiga. Matlagningskunskaper kopplas, av ungdomarna, samman med möjligheten att välja bort färdigpackad mat och därmed kunna göra bättre val kopplat till den egna hälsan men också att kunskaper om näring och nutrition var viktigare eftersom det hjälpte dem att göra hälsosamma val oavsett vilken typ av mat de köpte (Lai-Yeung, 2010; Slater, 2013). Gällande matlagningskunskaper ansåg ingen av respondenterna att aspekter som handlade om matlagningskunskaper var de viktigaste inom *food literacy*, åtminstone inte för att få dem att äta hälsosamt. Istället anser de att sådana kunskaper var de minst viktiga med anseende på att äta hälsosamt, som att använda rätt köksverktyg, följa recept och planera inköp av mat. Planering och inköp av livsmedel är, enligt dem själva, inte viktigt för dem i begreppet *food literacy*, eftersom det inte är de som har ansvaret för att planera och göra inköp i hemmet.

Ungdomarna i studierna är överens om att kunskaper och färdigheter kring planering och inköp av mat kommer att bli viktigare i framtiden när de inte längre bor hemma, och då själva har ansvar för dessa delar. Ungdomarna menar också att de inte har intresset av att vara involverade eftersom de inte har makt att påverka vad som köps till hushållet. Flera ungdomar blir inspirerade av matlagningsprogram på TV men har inte möjlighet att laga samma mat hemma, ofta på grund av att recepten var för komplicerade (Lai-Yeung, 2010; Rathi, Riddell, & Worsley, 2017; Ronto et al., 2016a). Flera av ungdomarna är inte, och ville inte vara involverade i planering och inköp av mat och har inte heller möjligheter att lära sig att laga mat i hemmet bortsett från genom enkla tekniska apparater som brödrost eller mikrovågsugn vilket de tycker begränsar deras möjligheter att lära sig mer om matlagning. Ungdomar

riskerar att ha olika bakgrunder och förförståelse kring mat när de börjar grundskolan. Enligt Slater (2013) har de allt mindre kunskap, färdigheter och attityder som är matrelaterad idag och de möter allt mindre livsmedel i hemmen. Ungdomar har inte tillåtelse att använda köket då föräldrar anser att det kan vara en farlig plats för dem (Rathi et al., 2017). Enkla matlagningstermer och begrepp kunde saknas hos barnen beroende på hur matkulturen hemma såg ut (Slater, 2013).

Ungdomar har en positiv attityd till hem- och konsumentkunskap då de där ges tillfälle att öva sina färdigheter och får möjlighet att vara delaktiga vilket skulle kunna ge dem större och bredare kunskaper samt utveckla *food literacy* (Ronto et al., 2016a; Slater, 2013). Ungdomar har större press från föräldrar att prestera i matematik eller vetenskapliga ämnen, vilket gör att ungdomar inte får möjlighet att lägga fokus på matlagning i hemmet (Ronto, Ball, Pendergast & Harris, 2016c)

Information om mat, näring och hälsa kan inhämtas från olika kanaler som internet, i home economics, föräldrar eller i butiker men ungdomar anser att den säkraste informationen finns hos lärare och då främst hos dem som undervisade i hälsorelaterade ämnen (Ronto et al., 2016a). Kroppsstorlekar hos lärare spelar roll för hur relevant deras information är, flera ungdomar menar exempelvis att en överviktig lärare inte gick att lita på gällande hälsoinformation. Information på nätet går inte heller alltid att lita på och pålitligast, menar ungdomarna, är källor från exempelvis myndigheter. Trots det faktum att ungdomarna har kunskaper om matval omsätter de inte dessa i praktiken genom att exempelvis välja nyttig mat som mellanmål eller tilltugg vilket också tidigare studier visat (Lai-Yeung, 2010). Det är både interna och externa faktorer som spelar roll för vad individer äter och en yttre påverkan syns oftare i tonåren och då främst bland flickor (Lai-Yeung, 2010). Flickor svarade i högre grad i Lai-Yeung:s (2010) studie att yttre faktorer spelade roll för de matval de gjorde.

Ungdomar i de olika studierna ser ett problem i den nuvarande home economics då den endast är teoretisk, vilket gör att de inte kan använda sina kunskaper praktiskt, vilket de anser skulle vara fördelaktigt. En varierande undervisning, anser ungdomarna, skulle kunna bidra med mer kritiskt tänkande och en större, och djupare, förståelse för vad de lär sig om mat och nutrition (Lai-Yeung, 2010; Rathi et al., 2017). Flera respondenter ser brister i läroplanen i relation till ämnet home economics, vilket dels var alltför lite praktiska lektioner för att kunna sätta teoretiska kunskaper i ett större sammanhang, dels att miljön kring mat i skolan överlag är bristfällig och inte är i samarbete med vad som skulle läras ut i home economics. Vikten av hälsosamma matvanors koppling till home economics läroplan har en betydande roll för ungdomar då det ger ett didaktiskt syfte (Rathi et al., 2017).

Generellt sett har ungdomar svårt att förstå innebörden av *food literacy* och har varierande kunskap om de olika aspekterna av begreppet. Samtidigt anser ungdomarna generellt att kunskaper kring mat och nutrition var det viktigaste för att de ska kunna göra hälsosamma matval. De flesta ungdomarna inhämtar sina kunskaper kring nutrition i skolan men har svårt att komma ihåg de riktlinjer de lärt sig samt att applicera dem på sina egna liv. Flera av respondenterna tyckte det var viktigt att lära sig om etiska aspekter, såsom djurhållning och

hur djuren behandlas innan de hamnade i köttdisken (Ronto et al., 2016a; Ronto et al., 2016c). Däremot ansåg fler manliga respondenter än kvinnliga att detta var en viktig aspekt av *food literacy*.

Ungdomarna ansåg *food literacy* vara viktigt för deras kommande liv, även om alla aspekter av *food literacy* inte kunde appliceras på deras nuvarande situation. De använder begreppet *food skills*, alltså färdigheter kring mat, vilket innebär flera aspekter av *food literacy*. Ungdomar i de olika studierna gjorda i Kanada, Indien och Australien hävdar att *food skills* är viktigt för att själv kunna laga nyttig mat och inte alltid äta ute, och om man äter ute ska man kunna veta vad man ska äta. I deras nuvarande situation är ungdomarna överens om att läxor och skolarbeten tar mycket tid vilket gör att de inte har tid att laga mat själva hemma. De uppger att de blir uttråkade av att handla mat eftersom de inte själva har makt att göra val. När ungdomar väljer mat själva, av olika anledningar är det smak och pris som spelar roll för vad de väljer att köpa (Lai-Yeung, 2010; Vidgen & Gallegos, 2014).

7.2 Lärarens uppfattning om *food literacy*

Lärare i detta avsnitt undervisar i home economics och benämns som lärare. De anser att *food literacy* bör läras ut i skolans alla årskurser med tanke på att allt fler ungdomar äter skräpmat, sötsaker och mindre nyttig mat. De anser att *food literacy* är viktigt för ungdomar och kommer fram till att miljöer kring mat i skolan är optimala för att påverka ungdomar att skaffa hälsosamma matvanor som främjar deras hälsa även i vuxenlivet (Ronto et al., 2016c). Majoriteten av lärarna anser att den viktigaste aspekten av *food literacy* är att ungdomarna ska kunna förbereda, och laga, mat utifrån basvaror. Andra viktiga aspekter var att kunna använda vanliga redskap, apparater och utrustning i köket samt att ha kunskaper kring hygienaspekter av matlagning. Vad lärare anser vara viktiga aspekter av *food literacy* syns också i deras undervisning, då de viktigaste aspekterna också får mest tid i utbildningen (Ronto et al., 2016c). Fokus ligger då på vardagskunskaper kring mat och aspekter som kan vara viktiga för ungdomar i nutid.

Lärare anger att rektorer, föräldrar och andra lärare ansåg att matrelaterade livskunskaper inte var akademiskt och att det inte värdesätts för att det "bara var matlagning" eller marginaliseras (Rathi et al., 2016; Ronto et al., 2016c; Slater, 2013). Det framkommer att praktiska ämnen som exempelvis home economics ofta står i konflikt med andra, mer akademiska, skolämnen som får mer skoltimmar och lider nederlag då skolpersonalen anser att det är viktigare med en akademisk utbildning. Skolpersonalen vill hellre satsa på ämnen som matematik och naturvetenskapliga ämnen än matrelaterade livskunskaper. Det beror på att personalens uppfattning om home economics enbart utbildar ungdomar i att baka kakor. Anledningen till det, tror lärare i home economics, är att personalen har den uppfattningen beror på att de ser bara matlagningen och inte hälsoaspekter som påverkar hela samhället.

Några lärare upplever att deras ämne var värdesatt av deras skola, att både skolpersonalen inkluderat rektorn vara stöttande i deras arbete (Ronto et al., 2016c; Slater, 2013). En av anledningarna var att rektorn hade en personlig relation till ämnen, till exempel är en av

rektorerna gift med en lärare i home economics. Lärare förklarade att ungdomar kunde förbättra sin *food literacy* med hjälp av två ämnen: home economics samt idrott och hälsa. Det fanns däremot en skepsis till huruvida lärare i idrott hade möjligheten att undervisa kring en större bredd och en djupare förståelse kring *food literacy* i relation till deras kursplan. De kunde utveckla förståelse av *food literacy* men de har inte möjlighet att praktisera det i samma utsträckning som i home economics. I flera fall såg lärare också problem i att skolor, för att spara pengar, anställer obehöriga lärare för att undervisa i home economics. Lärare anser att man bör koppla samman teori och praktik för att ungdomarna ska kunna använda sig av sina kunskaper och färdigheter utifrån *food literacy*. Det är också, enligt lärarna, viktigt att integrera med de andra ämnena för att få en holistisk syn på *food literacy* men också för att alla aspekter av *food literacy* inte hinns med inom tidsramarna i ämnet (Lai-Yeung, 2010; Ronto et al., 2016c). Lärarna problematiserade att cafeteria, eller matsalen, inte serverade den typen av nyttig mat som de lärde ungdomarna vad de bör äta, vilket gjorde att skolan höll en ständig dubbelmoral gentemot ungdomarna genom att inte praktisera som de lär ut (Rathi et al., 2017; Ronto et al., 2016c). Skolkafeteria bör, enligt lärarna, främja och uppmuntra ungdomar till att göra hälsomässiga val genom att ha ett hälsomässigt utbud till ett bra pris. Lärarna anser sig ha goda kunskaper om *food literacy* och de ansåg också att *food literacy* borde undervisas i skolans alla år då det är en viktig arena för att kunna påverka ungdomarnas förståelse av *food literacy* (Ronto et al., 2016b). Däremot tenderar lärarna att fokusera på mer micro- än macroaspekt, där de går igenom delar av till exempel hållbarhet än helheten (Ronto et al., 2016c).

7.3 Föräldrars, rektorer och andras uppfattning om food literacy

Uppfattningen om *food literacy* ser olika ut beroende på var och vilken situation personen befinner sig. I Indien har både rektorer och föräldrar uppfattningen att ämnet inte är anpassat, eller tillgängligt, för alla ungdomar, vilket de anser att det bör vara, oavsett kön (Rathi et al., 2011). De anser att home economics är ett varierande ämne eftersom det innehåller både teoretiska och praktiska delar, vilket förhindrar ungdomarna från att bli uttråkade. Matlagning som är en del av de praktiska delarna i ämnet home economics kan benämnas som informell *food literacy*. I Australien ansåg 36 % av allmänheten (som deltog i undersökningen) att informell *food literacy* borde läras ut i hemmet (Pendergast et al., 2011).

Föräldrar i Indien såg sin möjlighet till att påverka ungdomarna genom att engagera dem i hemmet (Rathi et al., 2017). För att utveckla deras *food literacy*, främst informell *food literacy* men att tiden inte fanns och de ville heller inte tvinga ungdomarna. Främst ansåg föräldrarna att de inte skulle behöva hjälpa till för att ungdomarna hade för mycket läxor eller hade andra arbeten i hemmet att utföra. Föräldrarna ansåg däremot att det var viktigt att ungdomar lär och utvecklar *food literacy* för att det anses vara viktiga kunskaper och färdighet för livet. Att det är kunskaper och färdigheter som påverkar och avgör vilka matvanor som utvecklas och sedan tas med sig från barndomen till vuxenlivet. När majoritet av ungdomarna missgynnas och inte utvecklar informell *food literacy* i hemmet ser föräldrarna det som en självklarhet att skolan ska ta ansvar. Att skolan utbildar ungdomarna i de nödvändiga kunskaperna och färdigheter som vissa ungdomar inte längre har möjlighet att

utveckla i hemmet (Rathi et al., 2011). Resterande 64 % av Australiens allmänhet (som deltog i studien) ansåg att skolan bör undervisa i *food literacy* (Pendergast et al., 2011). De menar att undervisningen om *food literacy* i home economics har en positiv effekt att förändra individens vanor. Främst uppmärksammar de betydelsen för män, hur männen tar allt mer ansvar kring matlagning och andra matrelaterade uppgifter. Männen kan ta mer ansvar och bland annat laga mat för att de har fått basala kunskaper och färdigheter inom *food literacy* i home economics. Det finns flera hushåll där männen bryter normer och har huvudansvaret för matlagningen i hushållet.

Trots att det framkommer att allmänhetens *food literacy* har en stor betydelse för individers hälsa i relation till mat kan inte alla koppla samman det med ämnet home economics (Pendergast et al., 2011). Administrativ personal i skolor, föräldrar och lärare i andra ämnen än home economics värderar inte ämnet speciellt högt vilket ger ämnet stora utmaningar i framtiden (Ronto et al., 2017; Slater, 2013). Samtidigt i Australien uppmärksammas *food literacy* och ett projekt har startats upp i Queensland, södra Australien (Pendergast et al., 2011). Det är den världskände kocken Jamie Oliver som är involverad i projektet. Målet med projektet är att utveckla *food literacy* hos barn och ungdomar. Mer specificerat att utveckla en individs förmåga att införskaffa, tolka och förstå grundläggande livsmedel- och näringsinformation samt ha kompetens att använda informationen och tjänster som är hälsofrämjande.

7.4 Främjande och hämmande av food literacy

Skolan har en betydande roll för att utbilda ungdomar i matkunskaper och näringslära samt utforma och skapa skolmiljöer som främjar hälsosamma kostvanor (Ronto et al., 2017). Utbildningen om matkunskap och näringslära är mest effektiv när den fokuserar på att stimulera lärandet, literacy, kunskaper och handling vilket är delar av begreppet food literacy (Ronto et al., 2016c). Ämnet hem och konsumentkunskap, tillsammans med främjande skolmiljö, ger ungdomar en möjlighet att utveckla kunskap och färdigheter som behövs inom food literacy för att göra ett medvetet val i relation till mat samt utveckla hälsosamma kostvanor. Home economics är det bästa forumet för att förmedla kunskaper kring food literacy eftersom ämnet lägger vikt vid att kunna tänka kritiskt och se helheter i problem för att hitta lösningar på dem (Pendergast et al., 2011; Slater, 2013). Home economics ska därför omfattas av en läroplan som omfattar både teoretiska och praktiska aspekter av såväl funktionell, interaktiv som kritisk food literacy (Slater, 2013). Ämnet hem- och konsumentkunskap är effektivt eftersom ungdomar får teoretiska kunskaper och utvecklas i praktiska övningar som därmed främjar ungdomars hälsosamma kostvanor. I relation till andra skolämnen kräver home economics en större budget eftersom undervisningsmaterial till food literacy innebär allt från böcker, forskning och livsmedel, till redskap och renovering av salar (Ronto et al., 2016c).

Det är olika faktorer som påverkar *food literacy*, om hur, varför och vad som lärs ut. Beroende på hur omgivningen ser ut och agerar har det främjande och/eller hämmande effekt av *food literacy* och dess utbildning (Ronto et al., 2016b; Ronto et al., 2017). För att förtydliga de olika omgivningsfaktorer som framkommer i studierna går det att dela in det i fyra olika faktorer:

1. Den fysiska miljön
2. Ekonomiska aspekter
3. Politik
4. Sociokulturella faktorer

De olika främjande och hämmande faktorerna kan överskrida i en, eller fler, omgivningsfaktorer men har olika infallsvinklar. Inom den fysiska miljön innefattas klassrum, skolmaterial, hemmet, matsal och utbud i butiker etcetera. Det framkommer att lärare i home economics i Australien upplever att bristen på utbildningsmaterial hämmar (Ronto et al., 2016b; Ronto et al. 2017). Andra brister som hämmar undervisningen av *food literacy* är avsaknad av utbildade lärare i ämnet samt möjlighet till vidareutbildning (Ronto et al., 2017). Vissa lärare rapporterar att de inte haft någon behörig lärare på flera år. Vissa skolor har inte möjlighet att praktisera matlagning eftersom det inte finns några specialutformade klassrum med köksutrustning (Ronto et al., 2017). Där sker undervisningen teoretiskt vilket främjar den teoretiska delen av *food literacy* men hämmar den praktiska delen. Utbudet i skolcafeterian hämmar ungdomars *food literacy* och underlättar inte för dem att applicera sina kunskaper från teori till praktik, vilket gör att de har svårare att göra hälsosamma val (Rathi et al., 2017; Ronto et al., 2016b; Ronto et al., 2016c; Ronto et al. 2017; Slater, 2013).

De ekonomiska aspekterna är bland annat där pengar och vinst styr hur skolan agerar. En av de mest hämmande faktorer som lärare i home economics i Australien uppmärksammade, var att budgeten inte räckte till (Ronto et al., 2017). Ämnet var inte prioriterat i skolans budget och det bidrog till att lärarna enbart kan undervisa teoretiskt kring aspekter av *food literacy* som till exempel om ekologiska produkter. Däremot fanns att det ingen möjlighet att vara en förebild och föregå med gott exempel genom att köpa in ekologiska produkter, på grund av att budgeten inte tillåter det. Andra ekonomiska hämmande faktorer är skolkafeterian som fokuserar på vinst, eller i vilket fall har ohälsosamma utbud för att det är det som säljer (Ronto et al., 2017). Lärare anger att skolkafeterian har inflytande på ungdomars kostvanor och kan vara antingen främjande eller hämmande för utbildningen av *food literacy* i home economics, beroende på vilket utbud de erbjuder (Rathi et al., 2017; Ronto et al., 2016b; Ronto et al., 2017).

Politiska faktorer innefattar till exempel styrdokument, kursplaner och riktlinjer. I Australien, Kanada och Indien varierar antal timmar med undervisning med home economics, som berör *food literacy* (Rathi et al., 2017; Ronto et al., 2017; Slater, 2013). Lärarna i home economics upplever att de politiska besluten och utformning av styrdokumentet hämmar deras undervisning av *food literacy* (Rathi et al., 2017; Ronto et al., 2017). Kursplanerna är inte heller utformade för att beröra och belysa alla aspekter och helheten i ett holistiskt synsätt av

food literacy (Lai-Yeung, 2010; Rathi et al., 2017; Ronto et al. 2016b; Ronto et al., 2017). I Kanada upplever man styrdokumentet uråldriga (Slater, 2013). I de tre nämnda länderna har ämnet få antal timmar som är obligatoriska i home economics (Rathi et al., 2017; Ronto et al., 2016b; Slater, 2013). Det är oftast endast under ett år som home economics är obligatoriskt och några skolor har det som tillval (Ronto et al., 2016a; Ronto et al., 2016b; Slater, 2013). Lärare i home economics uppger att för ungdomars möjlighet att uppnå *food literacy* krävs det att ämnet är obligatoriskt i flera år för att ungdomarna ska kunna göra aktiva val (Ronto et al., 2017; Slater, 2013). De uppger att bristande undervisning leder till att ungdomarna blir allt mer sjuka, minskade sociala- och kommunikationsförmågor och till sist en ytterligare ökning av förtäring av snabbmat, halv- och helfabrikat (Ronto et al., 2017; Slater, 2013).

Den sista faktorn är sociokulturell och innefattar situationer och attityder. Det förekommer att lärare i home economics har attityder och kulturella egenskaper som genomsyrar undervisningen, och hämmar *food literacy*. Tydligt blir det när läraren i hem- och konsumentkunskapen i Sverige undervisar kring köttkonsumtion. Läraren bearbetar och talar om alla etiska, ekonomiska och hälsomässiga vinster i att exkludera, eller minska, köttkonsumtionen men på grund av matkulturen i landet, som är positiv till kött, väljer läraren att involvera eller prioritera kött i undervisningen (Bohm, Lindblom, Åbacka, Bengs & Hörnell, 2015). De sociala och kulturella attityderna kring kött är en norm, det vill säga att kött är "riktig mat", och därför förbises de kunskaper läraren har kring kött och vilken negativ påverkan det bidrar till. Konsumtionen i klassrummet går inte att minska eller exkluderas. En vegetarian gjordes narr av då kött är en central roll i ungdomars kost genom dels kulturella aspekter, dels sensoriska och näringsaspekter. Den sensoriska aspekten är en av de viktigaste i ungdomars matval (Lai-Yeung, 2010; Vidgen & Gallegos, 2014). Hälften av de responderade ungdomarna anser matens smak vara viktigast, därefter om maten är hälsosam (Lai-Yeung, 2010). Ett hinder för att ändra inställningen till, och kunna göra, hälsosamma matval är så kallade "cravings", ett sug på viss typ av livsmedel eller rätter (Lai-Yeung, 2010). Den sensoriska upplevelsen och exponering har en negativ effekt på ungdomar eftersom de tenderar att gilla och välja mat med hög andel socker och mättat fett (Lai-Yeung, 2010; Ronto et al., 2016b; Ronto et al., 2017). Det är också kutymen att olika firanden på skolorna innebär livsmedel med höga halter fett, socker eller salt vilket också bidrar till nedvärderingen av ämnet (Rathi et al., 2017; Slater 2013). Det är främst de utan matlagningkunskaper som faller för så kallade cravings (Lai-Yeung, 2010). En fördel för *food literacy*, och välmående, kan vara om ungdomarna har en positiv inställning till att vara hälsosamma och är oroliga över matrelaterade sjukdomar, icke infektiösa smittsjukdomar (Lai-Yeung, 2010). Kvinnliga ungdomar bryr sig i större utsträckning om att äta hälsosamt än manliga, däremot anser de manliga att de i högre grad bryr sig om att vara vältränade (Lai-Yeung, 2010).

Positiva attityder främjar ämnet och dess kunskaper samt de färdigheter den gav (Ronto et al., 2017). Ungdomar har en tanke, attityd och uppfattar att *food literacy* är en viktig livskunskap (Lai-Yeung, 2010; Ronto et al., 2016a; Ronto et al., 2016b; Ronto et al., 2016c; Ronto et al., 2017; Slater, 2013). En hämmande faktor för undervisningen identifierar lärarna vara föräldrarnas negativa attityd gentemot värdet av ungdomars utveckling av matrelaterade livskunskaper (Rathi et al., 2017; Ronto et al., 2016c; Slater, 2013). Det har, enligt lärarna,

lett till att allt fler ungdomar inte har några baskunskaper när de börjar utbildningen i home economics. Föräldrarna fokuserar mer på ämnen som anses vara akademiska och har inte förståelse för vikten av ämnet home economics och vad *food literacy* bidrar till för ungdomars liv, både nu och i framtiden. Enligt lärare kan de bero på att ämnet home economics inte hade samma betydelse, och innebörd, när föräldrarna gick i skolan. Lärare i home economics, anger att hemmet kunde influera ungdomars *food literacy* och deras kostvanor vilket inte alltid är positivt eftersom ungdomarna kan få ohälsosamma kostvanor från föräldrar med låg utbildning av *food literacy* (Ronto et al., 2016c). Utbildningen kring *food literacy* leder till att ungdomarna undervisar sina föräldrar och kunskapsglappet i den generationen minskar. Det blir viktigt att skolan och hemmet samarbetar för att maximera utbildningen och praktiserandet av *food literacy* (Lai-Yeung, 2010). Lärare i home economics upplever att ämnet inte uppskattas av kollegor och attityder till ämnet home economics kan också vara en hämmande faktor i det avseendet. På grund av att det är ett praktiskt ämne är uppfattningen hos kollegor att lärarna i home economics endast undervisar i att baka bullar och bröd (Ronto et al., 2017). Dessvärre är det inte enbart kollegorna som upplevs att ha en negativ attityd gentemot ämnet, utan även andra administratörer på skolan och föräldrar. De anser att ämnet inte är ett viktigt ämne i jämförelse med matematik eller naturkunskapsämnen. Ämnets home economics låga status anses också vara hämmande för *food literacy*. Förutom att kollegorna hämmar ämnet genom att de inte anser att ämnet är viktigt för ungdomarna, hämmar de även genom att de agerar som negativa förebilder (Ronto et al., 2017). Det är inte bara kollegorna i andra ämnen som inte agerar som förebilder genom att till exempel vara överviktig utan det är även lärare i home economics (Ronto et al., 2017). Några av de responderande lärarna i home economics är oroliga över dubbelmoralen som uppstår när man inte lever som man lär. Andra negativa attityder, som hämmar *food literacy*, är att mötet med ny matkultur gör att utbildningen nedvärderas ytterligare eftersom allt färre föräldrar lagar mat hemma. Det ger ungdomarna en felaktig bild av matlagning som inte stämmer överens med vad de vill lära ut i skolan (Slater, 2013).

8 Diskussion

Detta avsnitt är indelat i två avsnitt, metod- och resultatdiskussion. I metoddiskussionen diskuteras studiens styrkor och nackdelar. I resultatdiskussionen diskuteras studiens resultat i relation till bakgrund och andra relevanta källor.

8.1 Metoddiskussion

En styrka i litteraturstudien är att begreppet *food literacy* valts att användas i såväl titel som i nyckelord vilket gjort att sökningar av litteratur kunnat fortgå utan större hinder. Litteratur som innehöll begreppet *food literacy* och diskuterade detta på olika sätt och i olika sammanhang kunde urskiljas och gav en uppfattning om användbarheten i abstrakten. Bryman (2008) menar att vikten av nyckelord bestämmer hur lätt eller svårt det är att hitta relevant litteratur, vilket vi också märkt. Eftersom *food literacy* är ett relativt nytt begrepp var sökträffarna begränsade. Artiklarna har lästs, granskats och värderats utifrån frågor i riktlinjer för litteraturstudie och sammanställts i en tabell (se bilaga 3). Resultaten i studierna kan också diskuteras utifrån studiens utformning och karaktär, en enkät som gjordes online där deltagarna var helt anonyma kan anses vara positivt då deltagarna är helt fria att svara på de frågor som ställs. I en fysisk intervju med personer kan respondenterna istället känna sig pressade beroende på situation. Oavsett intervjuform kan respondenterna antas svara på ett sätt forskaren kan antas vilja enligt Bryman (2008) och kan försöka framhäva sig själv på ett sätt som kanske inte stämmer med verkligheten. Det spelar också roll hur frågorna är ställda, vilka ord som används och hur den responderande tolkar dessa frågor.

Litteraturstudiens litteratur innefattar intervjustudie med fokusgrupper, två semistrukturerade intervjuer, en kvantitativ studie med öppen fråga om *food literacy* som besvarats med fritext online, kvantitativ enkät, observationsstudie. De olika författarna har intervjuat studenter, lärare i hem- och konsumentkunskap, föräldrar och rektorer vilket gör att respondenterna sträcker sig genom olika nivåer och åldrar. Litteraturstudien innefattar även två olika typer av design, tvärsnittsstudie och longitudinell. Det visar ett resultat som är insamlat kortsiktigt och långsiktigt. Det hade varit önskvärt att fler än en studie hade varit longitudinell, eftersom det hade styrkt arbetet ännu genom en bättre fördelning av de två designerna. Gentemot syftet spelar det mindre roll eftersom det i slutresultatet blir en sammanställning av den forskning som finns, vilket gör att äldre forskning hade kunnat jämföras med nyare.

Bryman (2008) menar att det spelar roll huruvida läsaren är aktiv eller passiv och det kan förekomma tolkningar av den lästa texten, även vid översättningar, vilket kan göra att resultat tolkas olika av olika läsare. Alla läsare har en mer eller mindre värdering av olika begrepp och företeelser beroende på förförståelse vilket kan påverka objektiviteten och därmed också resultatet. Alla artiklar som valts ut till litteraturstudien har varit på engelska vilket också kan påverka resultatet beroende på översättning av dem och hur läsaren tolkar översättningen. Används olika former av ordböcker för att översätta svåra ord kan det finnas flera olika alternativ till samma engelska ord vilket kan göra att läsaren väljer det alternativ som enklast kan förklara något eller som egentligen inte är vad författaren menat ska framgå. Detta är

också viktigt att ha i beaktande då det färdiga resultatet kan påverkas av en sådan faktor. Bryman (2008) menar också att det kan uppstå problem med att respondenter i en studie inte uppfattar termer, begrepp eller vikt av dessa i samma utsträckning. Det beror på att individer är olika och därmed också har olika uppfattningar och värderingar.

Kvalitetsbedömningen kan ge annorlunda utfall beroende på utföraren, eftersom frågor besvaras utifrån individens egen uppfattning. En styrka är att kvalitetsbedömningen har genomförts samspelt i par, vilket ökar chansen att vara objektiv. Arbetets reliabilitet och validitet stärks i och med att fler än en bedömer, en av anledningarna till att litteraturstudien innefattar artiklar som är peer-review. Kvalitetsbedömningen varierade från 86-100 %. Det finns ingen anledning att påvisa sämre resultat genom att göra en poängstatistik med alla 17 frågor, eftersom vissa frågor var irrelevanta.

Rathi et al. (2017) besvarade 13 av 14 möjliga frågor, då väsentliga begrepp inte var definierade. Det framkom inte några tydliga begrepp och inte heller någon beskrivning, men det fanns ändå tillräckligt med bakgrundsinformation för att förstå artikelns budskap. Pendergast et al. (2011) var den artikel som hade lägst kvalitetsbedömning; 86 %. Artikeln besvarades med nej på två frågor av totalt 14. Båda frågorna som besvarades med nej handlade om etiska aspekter och deltagarna. Deltagarna var fullständigt anonyma vilket gjorde det omöjligt för Pendergast et al. (2011) att beskriva egenskaperna/ karaktäristisk samtidigt framkom det inte om deltagarna var medvetna att deras inlägg skulle studeras. Det fanns inte skrivet att de etiska aspekterna tas i hänsyn och därför besvaras frågan med ett nej, trots att de var helt anonyma. Artikeln är dock peer-reviewad och godkänd, vilket indikerar att andra experter inom området anser att anonymitet är tillräckligt ur en etisk aspekt. Experterna kanske även sett tidningsartikeln där allmänheten uppmanas att göra inlägget, där det kanske framkommer att en studie kommer att genomföras. Det kan också vara så att innan allmänheten publicerar inlägget får godkänna att deras kommentar kommer att ingå i en studie. Tyvärr är det inget som framkommer och därav ger Pendergast et al. (2011) längre procent i kvalitetsbedömningen. De andra artiklar (Ronto et al., 2016c; Slater, 2013) som inte fick 100 % i kvalitetsbedömningen föll på karaktärernas beskrivning och eventuella bortfall. I Ronto et al. (2016c) anses karaktärernas antal års erfarenheter varit intressant gentemot syfte och resultat. Dessvärre är det enbart deras ålder som redogörs och artikeln får längre procent.

På grund av tidsbrist och ingen tillgång till artiklar som är publicerade i *International Journal of Home Economics* uteslöts de i litteraturstudien. De artiklarna kan eventuellt styrka eller motsäga de resultat som framkommer i studien. Tillgången till tidskriften skulle ske 15 dagar innan deadline men när det var 12 dagar kvar utan att den dykt upp på UB, beslutades att färdigställa litteraturstudien med det materialet som fanns tillgängligt.

Nio av tio artiklar i litteraturstudien har utförts i andra länder än i Sverige; bland annat Kanada, Australien, Hong Kong och Indien. Det går att ifrågasätta överförbarheten till svenska förhållanden och användbarhet men syftet bör beaktas då denna litteraturstudie ser till ett internationellt perspektiv. Det motsäger inte att det är applicerbart i Sverige eftersom den forskning som innefattas i denna studie har likheter som gör det möjligt. All forskning har

skett i länder med lågt antal timmar i utbildning kring matkunskap, home economics motsvarigheten till den svenska hem- och konsumentkunskap (Lai-Yeung; 2010; Rathi et al., 2017; Ronto et al., 2017; Slater, 2013; SOU 2004:119).

8.2 Resultatdiskussion

Oavsett var ungdomar befinner sig geografiskt lever de i en värld i ständig förändring, vilket också innefattar kunskaper och information om mat och nutrition. *Food literacy* beskrivs i flera avseenden som life skills, alltså färdigheter för hela livet, och innefattar både *funktionell*, *kritisk* och *interaktiva* aspekter av begreppet. För att en individ ska kunna uppnå *food literacy* bör alltså både kunskaper, praktisk förmåga och ett kritiskt tänkande finnas hos individen. De tre dimensionerna av *food literacy*; *interaktiv*, *kritisk* och *funktionell*, kopplas också samman med home economics av författarna, vilka de även menar är de tre essentiella dimensionerna av home economics (Pendergast et al., 2011). I Skolverket:s (2011) kursplan för hem och konsumentkunskap står att eleverna ska "kunna göra medvetna val som konsumenter med hänsyn till hälsa, ekonomi och miljö" samt utveckla "sin initiativförmåga och kreativitet vid matlagning, skapande av måltider och andra uppgifter i hemmet", vilket innefattar alla tre dimensioner av *food literacy*. För att ge ungdomarna dessa förutsättningar krävs då både en teoretisk och en praktisk del i undervisningen, både för att ge dem kunskaper men också för att låta dem omsätta sina kunskaper i praktiken.

För att hitta en lösning på problemen med övervikt i samhället behövs home economics för att förse unga människor med de färdigheter som är essentiella för ett långt och hälsosamt liv men också för att vara kritiska och skyddas från trender kring viktminskningsdieter och träning (Lichtenstein & Ludwig, 2010). I den obligatoriska svenska skolan finns förutsättningen att, i hem- och konsumentkunskap, undervisa om food literacy för att möjliggöra en framtid utan övervikt för de svenska medborgarna samtidigt som ämnets storlek och status är ett hinder för denna möjlighet. Bristen på lärare inom matematik eller teknik diskuteras ofta, samt hur människor ska lockas till yrket, men Hedman (2017, februari) pekar på att bristen på behöriga hem- och konsumentkunskapslärare är minst lika stor men mindre uppmärksammas.

Hem- och konsumentkunskap har lägst antal timmar av alla ämnen i grundskolan trots att food literacy är viktigt för ungdomars framtid, en orsak skulle kunna vara ämnets låga status. Matvanor befasts i unga år och följer med till vuxenlivet (Ronto et al., 2017). Allt fler ungdomar möter färdigmat såväl i hemmet som på fritiden, på grund av tidsbrist hos föräldrar, smakpreferenser och brist på kunskap hos individen själv. Skolan och hemmet bör därmed ha ett samarbete som leder till att ungdomarna får de kunskaper som krävs för att uppnå *food literacy* och därmed ta med sig goda, hälsosamma matvanor till vuxenlivet (Lai-Yeung, 2010), men det kan vara lättare sagt än gjort i ett samhälle där allt mindre tid läggs på matlagning i hemmet (Rathi et al, 2017).

Medverkande lärare i Slater:s (2013) studie pekade också på föreställningar om att home economics var ett ämne som vem som helst kan lära ut eftersom alla kan laga mat vilket de

ansåg var ett problem eftersom det sänker statusen på yrket ytterligare. Uppdatering av läroplanen för home economics i Kanada hade inte gjorts på över 20 år eftersom ämnet inte ansågs viktigt och lärare ansåg att läroplanen borde uppdateras för att reflektera de förändringar som sker i samhället, både i kunskaper kring mat och sociala trender samt ha både teoretisk och praktisk aspekt (Slater, 2013). Flera lärare, från Kanada, ansåg sig nedvärderade av rektorer på flera sätt, bland annat genom att stökiga eller mindre begåvade ungdomar kunde sättas i home economics för att avlasta lärare i andra ämnen (Slater, 2013). Det finns en föreställning om att ämnen som home economics, precis som hem- och konsumentkunskap, inte är lika beroende som andra ämnen av att eleverna kan svenska vilket gör att nyanlända elever ofta får komma ut i de praktiska ämnena först (Andersson, 2015, 24 november). Det blir ett problem eftersom det ändå finns en terminologi som är specifik för hem- och konsumentkunskap, exempelvis att kunna läsa recept eller följa lärarens instruktioner, men det visar också på hur ämnet har en lägre status än andra i den svenska skolan (Andersson, 2015, 24 november). Han skriver också att det är lätt att komma in i hemkunskapen om man har lagat mycket mat, vilket också visar på föreställningar om ämnet hem- och konsumentkunskap som en matlagningskurs och inte ett viktigt ämne

Folkhälsomyndigheten (2014) lyfter i sin rapport fram att låg utbildningsnivå innebär sämre hälsa vilket gör att grundskolans roll är att se till att alla ungdomar har möjligheter att komma ut i livet med *food literacy*, då det är den enda skolformen i Sverige som är obligatorisk. Australiensiska high school, vilket avser 13 - 16 års ålder, anses vara en lämplig arena att utbilda barn och unga kring mat och nutrition; få utöva hälsosam mat rent praktiskt och utveckla kunskaper kring livsmedelssäkerhets (Ronto et al., 2016c). I Sverige är grundskolans årskurs 1–9 obligatorisk och alla elever har rätt till en likvärdig utbildning, men vad som undervisas på olika skolor kan variera beroende på var skolan befinner sig både geografiskt och ekonomiskt. Hem- och konsumentkunskap är, i den svenska skolan, det minsta ämnet, som ska lära ut färdigheter och förmågor alla elever behöver i framtiden oavsett vad de kommer att arbeta med eller studera till. I hem och konsumentkunskap får eleverna också en möjlighet att utveckla *food literacy* på ett professionellt plan. Vad som kan vara ett hinder för utvecklingen menar Ronto et al. (2017) kan vara brist på läromedel då det är svårt att uppdatera material i den takt som krävs eftersom det ständigt kommer nya rön, trender och material för lärare att uppdatera sig med. Ytterligare ett problem är hur samhället ständigt förändras vilket gör att förutsättningar, kunskaper och information ständigt ändras (Vidgen & Gallegos, 2014).

Olika miljöer i skolan kan vara både främjande och hämmande för utvecklande av *food literacy*; den fysiska, den politiska, den ekonomiska och den sociokulturella. Ett av de största problemen med den fysiska miljön anser Ronto et al. (2017) vara det faktum att det saknas utbildad personal för att undervisa ungdomarna om *food literacy* vilket skulle främjas om det fanns utbildade lärare som vet hur *food literacy* ska förmedlas till ungdomarna. Liknande problem finns i den svenska skolan då det saknas behöriga lärare i hem- och konsumentkunskap men det får mindre uppmärksamhet än bristen på lärare i exempelvis matematik eller teknik.

Den politiska miljöns hinder är att *food literacy* inte i tillräckligt stor utsträckning finns med i den australiensiska läroplanen samt att det inte heller eftersträvas i skolköket vilket gör att den mat ungdomar kommer i kontakt med inte har *food literacy* som grund. Den ekonomiska faktorn spelar olika roller beroende på vilket lands kontext som ses till. I de australiensiska skolorna är skolköket drivet av profit, det vill säga att göra vinst, vilket inte är fallet i Sverige eftersom skollunchen här är kostnadsfri. I många svenska skolor finns däremot en cafeteria och i de fall där skolan ligger i närheten av livsmedelsbutiker behöver ungdomarna ha *food literacy* för att kunna göra välgrundade val när de själva ska handla mat. Det faktum, tillsammans med otillräcklig budget för *food literacy* och att man säljer ohälsosam mat för att samla in pengar till olika former av projekt och klassinsamlingar, gör att de ekonomiska faktorerna i skolor snarare stjälper än hjälper *food literacy* (Rathi et al., 2017). Tillfrågade i studierna pekar dels på att undervisningen i hem- och konsumentkunskap förväntas lära ut hälsosam mat genom bra råvaror och livsmedel men det finns inte pengar att i realiteten genomföra sådan undervisning. De pekade också på att ohälsosam mat, som kakor och godis, användes som belöning eller för att sporra ungdomar i olika sammanhang vilket också blir ett hinder för att uppnå *food literacy* i skolan.

Den sociokulturella miljön kan främja *food literacy* om ungdomarna utvecklar en positiv attityd till begreppet och genom det också till hälsosam mat. Den sociokulturella kontexten är också viktig att se till då hinder för *food literacy* dels pekas till att hem- och konsumentkunskapen ofta nedvärderas och inte har lika hög status i skolan som andra ämnen. Ett annat hinder kan vara skolköket, beroende på hur de väljer att servera maten och vilken form av att de serverar men studenter som tillfrågats i studien pekar också på lärarens roll som förebild och menar att en överviktig lärare inte kan tas på lika stort allvar och att det är viktigt för läraren att vara en god förebild och själv förespråka, och utstråla, *food literacy*. Lärare bör arbeta kring *kritisk food literacy* för att exempelvis uppmärksamma problematik kring en hög konsumtion av kött (Bohm et al., 2015). Som förebild för ungdomarna bör läraren visa förmåga till egen *kritisk food literacy*, för att kunna påverka ungdomarna till att göra aktiva val.

Enligt lärare i Ronto et al.:s (2016c) studie är *food literacy* något mer än bara förberedelser och matlagning. *Food literacy* kan hjälpa ungdomarna att få ett sinne för gemenskapen och en kommunikationsförmåga samt erfarenhet kring den sociala aspekten av en måltid. Det gör ämnet hem- och konsumentkunskap ännu viktigare eftersom undervisningen av *food literacy* jämnar ut den kunskapsjämlighet som uppstår på grund av hemförhållandena. En viktig del av ungdomarnas relation till mat är umgängeskretsen, då både familj och den närmaste bekantskapskretsen och huruvida familjen äter mat tillsammans hemma också har en stor betydelse för ett hälsosamt beteende kring mat. Detta är ytterligare en aspekt av vikten av *food literacy*, eftersom ungdomars situationer ser olika ut av olika anledningar. Hemmiljön är viktig för att skapa en hälsosam relation till mat men främjas inte initiativ och motivation i hemmet är det svårare för ungdomar att lära sig de baskunskaper de behöver. I sådana hem innebär det att inlärningen blir begränsad och beteenden kring mat riskerar att utvecklas negativt (Pendergast et al., 2011; Slater, 2013). Det finns alltså olika förutsättningar för barn

till informell utbildning vilket gör skolans roll ännu viktigare för att lära ut *food literacy*, inte minst för att minska andelen överviktiga och sjuka i Sverige i framtiden.

Begreppet *food literacy*, och en förståelse av det, bidrar med såväl sunda beteenden kring individers dieter, ökat intag av frukt och grönt samt ger hälsosammare matvanor och attityd kring hälsosamma matval (Rathi et al, 2017). Vidgen och Gallegos (2014) menar att hälsosamma vanor, och val av bra livsmedel, är de två viktigaste komponenterna för att förebygga hälsorelaterade problem hos individer. Dessa två komponenter innefattas i begreppet *food literacy*. *Food literacy* hos individer blir ett komplext problem då systemen kring mat står inför ständig förändring, precis som individers vardag och livsvärld, vilket gör det svårt att säkerställa att kostens kvalitet alltid är tillräcklig för individen. I dagens samhälle står allt inför ständig förändring, vilket är en av de svåraste utmaningarna för att främja *food literacy* och dess innebörd (Vidgen & Gallegos, 2014).

Det finns potential att använda begreppet *food literacy* för att ta fram insatser som hjälper människor att göra val som främjar hälsa på såväl lång, som kort, sikt (Ronto et al., 2016c). *Food literacy* har en potentiell möjlighet att ändra ungdomars kostvanor som innebär att konsumera mer frukt och grönt, hälsosamma matpreferenser, attityder och beteende. Detta eftersom *food literacy* innefattar både uppfattningar om hälsosam mat och att tillämpa teoretiska kunskaper och praktiska förmågor (Ronto et al., 2016c). I sammanhang i skolan där ungdomar kommer i kontakt med mat formas deras kostvanor på olika sätt, oavsett om de väljer att äta eller inte. Det innebär att skolan har både möjligheter, och ansvar, att se till att ungdomar får *food literacy* för att kunna göra välgrundade val. Ronto et al (2016b) menar att skolor anser att de inte har möjligheter att hjälpa ungdomar att göra ett hälsosamt val men kan synen vändas till hur skolan kan forma ungdomars kostvanor kan också möjligheten att påverka dem bli större.

Pendergast et al. (2011) framhåller att lärarens self-efficacy, möjlighet att påverka människor att göra goda val, är viktig för att motivera ungdomarna och ge dem möjligheter till bättre resultat men en viktig del av undervisningen bör också vara att lära ungdomarna sådant de har nytta av i nutid och hitta lösningar för att lära dem sådant de behöver kunna i framtiden. Pendergast et al. (2011) lyfter istället kompetenser som att kunna läsa recept som en viktig del för ungdomar då det ger dem en möjlighet att vara med i matlagningen såväl i undervisningen som hemma och det kan leda till att de får en större förståelse för vilka konsekvenser deras matval kan ge dem men också leda till en hälsofrämjande livsstil. Enligt Pendergast et al. (2011) är det viktigt att koppla samman self-efficacy med *food literacy* och home economics då det är lärare i home economics som har kunskapen att förmedla exempelvis kunskaper om livsmedelshantering vilket också leder till högre motivation och engagemang hos ungdomarna då läraren besitter mer self-efficacy än en utbildad lärare som lär ut home economics, eller hem- och konsumentkunskap. En utbildad lärare i home economics, eller hem och konsumentkunskap har större möjlighet att påverka ungdomar till goda vanor då ungdomarna litar på dessa lärare i stor utsträckning (Ronto et al., 2016a). Det kan också utläsas i Statens offentliga utredning (SOU 2004:119) som menar på att lärarens kompetens är essentiell och

det bör ställas höga krav på lärarutbildningen. Främst för att lärarens kunskaper är den mest betydelsefulla anledning till att ungdomar får goda studieresultat (SOU 2004:119).

Flera av lärare i home economics anser att fler år av ämnet bör vara obligatoriskt för att ungdomar ska få rätta förutsättningarna i livet (Rathi et al., 2017; Ronto et al. 2016c). Det är av största intresse att få allmänheten och politikerna att inse hur viktigt både lärare, experter och ungdomar anser att ämnet, och *food literacy*, är (Pendergast, 2011; Ronto et al., 2016a; Ronto et al., 2016b; Ronto et al., 2017; Vidgen & Gallegos, 2014). Med *food literacy* kan vi uppnå WHO:s (2013) milleniumsmål och världens miljömål. Tillsammans kan problem kring matrelaterade sjukdomar lösas inom en generation (WHO, 2013), eftersom *food literacy* kan vara vägen till ett hälsosamt beteende, och hälsosamma matvanor, för ungdomar och för detta krävs både praktiska och teoretiska aspekter (Slater, 2013). Begreppet kan vara ett sätt att höja statusen för lärare i hem- och konsumentkunskap då *food literacy* också kan ses som livsfärdigheter, vilket är oberoende av individers situation i livet (Rathi et al., 2017). Skolan bör därför vara den arena där ungdomar får förutsättningar att uppnå *food literacy*.

Ronto et al.:s (2016a) resultat visade att ungdomarna inte ansåg att planering och inköp av mat var viktigt inom *food literacy*, eftersom de själva inte hade någon makt att påverka vad som inhandlades i hemmet och det var inte ett ansvarsområde de hade. Det kan vara ett problem för såväl *food literacy* som kunskaper i home economics och hem- och konsumentkunskap eftersom det inte rör ungdomarnas samtida liv. *Food literacy* undervisas lämpligast i grundskolan eftersom matvanor befästs i unga år och då borde rimligtvis ungdomarna också lära sig de aspekter av *food literacy* som är viktiga för deras framtid. Om ungdomarna anser en aspekt vara mindre viktig skulle det kunna bero på hur undervisningen tidigare sett ut och åtgärder bör riktas för att hitta kreativa vägar för att få ungdomarna att lära sig alla aspekter. Ronto et al. (2016a) diskuterar också vikten av att kunna läsa märkningar på mat och förstå dessa för att därigenom kunna göra välgrundade val men ungdomarna ansåg inte den kunskapen vara viktig. Författarna pekar dock på att det är en av de viktigaste komponenterna för att få ungdomarna att uppnå *food literacy*.

Både ungdomar och lärare anser att *food literacy* är en viktig livskunskap (Rathi et al., 2017; Ronto et al. 2016a; Ronto et al., 2016b). Ungdomar anser att delar av *food literacy* inte var relevant för deras nuvarande situation men att de kan behöva de kunskaperna och färdigheterna senare i livet (Ronto et al., 2016a). Statens offentliga utredning (SOU 2004:119) menar detsamma, att undervisningen inte berör ungdomarnas livsvärld. Viss kunskap blir svår att ta till sig, då exempelvis en diskussion om konsumtion inte berör samma aspekter hos en 11-åring som med 17-åring. Trots kunskaper kring hälsosamma matvanor menar Lai-Yeung (2010) att dessa kunskaper inte används i praktiken av olika anledningar vilken är en kritik mot *food literacy* och kan innebära att individen inte kan uppnå alla aspekter av *food literacy*. För att befästa, och få ett mer hållbart konsumtionsmönster lyfter utredningen fram att hem- och konsumentkunskapen bör bli ett kärnämne i gymnasieutbildningen (SOU 2004:119). Det skulle kunna innebära att när ungdomar möter teori och praktiker upprepade gånger, i varierande åldrar, kan *food literacy* främjas. Med hem- och konsumentkunskap som ett kärnämne hade förhoppningsvis fler skoltimmar i ämnet kunnat innebära att preferenser som

smak och pris (Vidgen & Gallegos., 2014) kan behandlas i större utsträckning i syfte att ungdomars kunskaper ska väga tyngre än sensoriska och ekonomiska aspekter. Den statliga utredningen publicerades 2004, men när skolreformen genomfördes 2011 syntes inte hem- och konsumentkunskap till som kärnämne på gymnasienivå och ämnet hade inte heller fått mer tid i grundskolan.

Med facit i hand, konsumerar Sveriges befolkning allt mer och äter fortfarande inte som rekommenderat för att uppnå en god hälsa (Livsmedelsverket, 2012; SCB, 2016). Rathi et al. (2017), Ronto et al. (2016b), Ronto et al. (2017) och Slater (2013) indikerar att statusen för lärare inom home economics är låg vilket hämmar undervisningen. Andersson (2015, 24 november) pekar på samma sak; att det svenska förhållandet är detsamma då de praktiska ämnena har lägre status och därmed lägre antal undervisningstimmar. Om hem- och konsumentkunskap blir ett kärnämne i gymnasiet borde ämnet bli mer uppmärksammat, vilket rent teoretiskt sett borde ge mer undervisningstimmar och högre status. *Food literacy* kan bli något som ligger till grund för att ämnet ska bli ett kärnämne, att ämnet får en akademisk utgångspunkt då det finns forskning som påvisar dess komplexitet. På grund av denna komplexitet krävs det att ungdomar får den tid och resurser som är nödvändiga för att åtminstone få en grundutbildning för att göra aktiva val med hänsyn till sin hälsa, ekonomi och miljön. I nuläget väljer ungdomar gymnasieinriktning utifrån intresse eller ett eventuellt framtida yrkesval. Utan hem- och konsumentkunskap som kärnämne krävs det en maximering av undervisningen i hem- och konsumentkunskap under den obligatoriska grundskolan, eftersom det bör vara samhällets intresse att utbilda ungdomarna till goda medborgare utifrån ett samhällsperspektiv. I nuläget är inte tiden tillräcklig och det kom Statens offentliga utredning (SOU 2005:51) fram till år 2005 när de då uppmanade om att dubbla antalet undervisningstimmar för hem- och konsumentkunskap i grundskolan. Skolan är en lämplig arena för det formella lärandet kring *food literacy*, och ett samarbete med föräldrar kan främja det informella lärandet. Skolan som arena bör innefatta flera kontexter där ungdomar möter mat i olika former och dessa bör samarbeta för att ungdomar ska ha möjlighet att använda sig av såväl *kritisk, funktionell* som *interaktiv food literacy*.

9 Slutsatser och implikationer

Denna litteraturstudie blir ett positivt slag för lärare, världen över, som undervisar kring mat och hur viktig och relevant deras ämne är. *Food literacy* är inte bara kunskaper och färdigheter utan också life skills och oberoende av yrke i vuxenlivet är det en baskunskap i livet. I relation till den svenska läroplanen blir det hem- och konsumentkunskapen som axlar ansvaret att lära ut *food literacy*, internationellt är det home economics. Trots att det är en life skill, livsfärdighet, är det inget som prioriteras. Eftersom ungdomar väljer gymnasieinriktning av intresse, men grundskolan är obligatorisk, borde det vara i samhällets intresse att utbilda barnen till goda samhällsmedborgare. Slutsatsen blir att *food literacy* bör prioriteras eftersom det är ett brett och komplext begrepp. På många plan i samhället finns åsikter och tankar kring ämnet, och vad det ska innefatta, samt relevansen inom undervisningen. *Food literacy* kan eventuellt vara ett statushöjande begrepp som sätter hem- och konsumentkunskap i ett större sammanhang eftersom ämnet innebär mer än att baka bullar. Litteraturstudien ger politiker och skolpersonal en insikt i hur problem kring matrelaterade sjukdomar eventuellt kan lösas samt vad som bör tänkas på vid utformning av och själva utbildningen; vilka främjande och hämmande faktorerna som finns. Genom en förståelse för betydelsen av *food literacy* och begreppets innehåll kan betydelsen av home economics samt hem- och konsumentkunskap stärkas. Det ligger stor vikt vid att få allmänheten att förstå vikten av både begreppet *food literacy* och ämnet hem och konsumentkunskap.

10 Vidare forskning

Det har funnits begränsningar som beskrivs i metod och metoddiskussion som gör att en större sammanställning av litteratur är möjligt. Ger det samma resultat i Sverige som i andra delar av världen (Australien, Hong Kong, Indien, Kanada och USA)? Vidare forskning kring svenska förhållanden gällande *food literacy* behövs. Denna litteraturstudie är en start på många vidare forskningsmöjligheter, såsom *food literacy* och svenska förhållande, om det är lösningen på problemen gällande matsjukdomar, överkonsumtion etcetera men kanske främst är *food literacy* det home economics- samt hem- och konsumentkunskapslärare har väntat på? Att höja deras status och antal undervisningstimmar med fler resurser? Det kräver vidare forskning kring hur mycket tid som behövs till undervisningen i home economics och hem- och konsumentkunskap. I vilket fall kan vi svara på att det kräver mer tid än vad som ges för tillfället, världen över!

11 Referenslista

- Ahlstrand, Love. (2015, 18 september). Fetma och hunger dödar flest barn. *Dagens Nyheter* [DN]. Hämtad 2017-03-03, från <http://www.dn.se/nyheter/varlden/fetma-och-hunger-dodar-flest-barn/>
- Andersson, B. (2015, 24 november). Svår utmaning i praktiken. *miVIDA*. Hämtad 2017-02-15, från <http://tidningenmivida.se/svar-utmaning-i-praktiken/>
- Beardsworth, A., Bryman, A., Keil, T., Goode, J., Haslam, C., & Lancashire, E. (2002). Women, men and food: the significance of gender for nutritional attitudes and choices. *British Food Journal*, 104, 470-491. doi: 10.1108/00070700210418767
- Benn, J. (2014). Food, nutrition or cooking literacy- a review of concepts and competencies regarding food education. *International Journal of Home Economics*, 7, 13-35.
- *¹ Bohm, I., Lindblom, C., Åbacka, G., Bengs, C., & Hörnell, A. (2015). "He just *has* to like ham" - The centrality of meat in home and consumer studies. *Appetite*, 95, 101-112. doi: 10.1016/j.appet.2015.06.015
- Birch LL., & Fisher JO. (1998). Development of eating behaviors among children and adolescents. *Journal of Pediatrics*, 101, 539-549.
- Brady, LM., Lindquist, CH., Herd, SL., & Goran, MI. (2000). Comparison of children's dietary intake patterns with US dietary guidelines. *British Journal of Nutrition*, 84(03), 361-367. doi: 10.1017/S0007114500001641
- Bryman, A. (2008), *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber
- Caraher, M., Dixon, P., Lang, T., & Carr-Hill, R. (1999). The state of cooking in England: the relationship of cooking skills to food choice. *British Food Journal*, 101, 590-609. Doi: 10.1108/00070709910288289
- Clarke, JE. (1998). Taste and flavour: their importance in food choice and acceptance. *The Proceedings of the Nutrition Society*, 57, 639-643. doi: 10.1079/PNS19980093
- Dick, B., & Ferguson, BJ. (2015) Health for the world adolescents: A second chance in the second decade. *Journal of Adolescents Health*, 56(1), 3-6. doi: 10.1016/j.jadohealth.2014.10.260

¹ Asterisk för de artiklar som är inkluderade i resultatet.

- Diethelm, K., Jankovic, N., Moreno, LA., Huybrechtes, I., De Henauw, S., De Vriendt, T., ... Kersting, M. (2012). Food intake of European adolescents in the light of different food-based dietary guidelines: results of the HELENA (Healthy Lifestyle in Europe by Nutrition in Adolescence) Study. *Public Health Nutrition*, 15(3), 386-398. doi: 10.1017/S1368980011001935
- Elder, J., Lytle, L., Sallis, J., Young, D., Steckler, A., Simons-Morton, D.,...Ribisl, K. (2007). A description of the social-ecological framework used in the trial of activity for adolescents girls (TAAG). *Health Education Research*, 22, 155-165. doi: 10.1093/her/cyl059
- Fagerli, RA., & Wandel, M. (1999). Gender differences in opinions and practices with regard to a healthy diet. *Appetite*, 32, 171-190. doi: 10.1006/appe.1998.0188
- Folkhälsomyndigheten. (2016). *Folkhälsan i Sverige 2016*. Tillgänglig: <http://bit.ly/2lM7KFb>
- Food literacy Center. (2015). *What is food literacy?* Hämtad från <http://www.foodliteracycenter.org/what-food-literacy>
- Giskes, K., Patterson, C., Turrell, G., Newman, B. (2005). Health and nutrition beliefs and perceptions of Brisbane adolescents. *Nutrition & Dietetics*, 62, 69-75. doi: 10.1111/j.1747-0080.2005.00002.x
- Hedman, E. (2017, februari). Ingångslönen för HK-lärare: 40000. *Skolvärlden*. Hämtad 2017-02-09. Tillgänglig: <http://bit.ly/2lyKX0e>
- Johannisson, K. (2008), Om begreppet kultursjukdom. *Läkartidningen*, 44(105), 3129-3132. Hämtad 2017-02-14, från <http://www.lakartidningen.se/Functions/OldArticleView.aspx?articleId=10606>
- Lai, T. (2007). A study of perceptions of food preparation skills in Hong Kong adolescents. *Home Economics Institute of Australia Journal*, 14, 16-24.
- * Lai-Yeung Wai Ling, T. (2010). Gender perspectives on adolescent eating behaviors: A study on the eating attitudes and behaviors of junior secondary students in Hong Kong. *Journal of Nutrition Education and behavior*, 42(4), 250-258. doi:10.1015/j.neb.2009.05.008
- The Lancet. (2012). Putting adolescents at the centre of health and development. *The Lancet*, 379(9826), 1561. doi: 10.1016/S0140-6736(12)60536-4
- Leal, FMR., de Oliveira, BMPM., & Pereira, SSP. (2011). Relationship between cooking habits and skills and Mediterranean diet in a sample of Portuguese adolescents. *Perspect Public Health*, 131(6), 283-287. doi: 10.1177/1757913911419909

- Lichtenstein, A., & Ludwig, D. (2010). Bring back home economics education, *The Journal of the American Medical Association*, 303(18), 1857-1858. doi: 10.1001/jama.2010.592
- Livsmedelsverket. (2012). *Riksmaten- vuxna 2010-11, vad äter svenskarna? Livsmedels- och näringsintag bland vuxna i Sverige*. Uppsala: Livsmedelsverket.
- Martinez, E. (2014). *Fetma*. Hämtad den 2017-03-22, från 1177 Vårdguiden.
Tillgänglig: <https://www.1177.se/Vastra-Gotaland/Fakta-och-rad/Sjukdomar/Fetma/>
- Nicklas, TA., Baranowski, T., Cullen, KW., & Berenson, G. (2001). Eating patterns, dietary quality and obesity. *Journal of the American College of Nutrition*, 20(6), 599-608. doi: 10.1080/07315724.2001.10719064
- * Pendergast, D., Garvis, S., & Kanasa, H. (2011). Insight from the public on home economics and formal *food literacy*. *Family & Consumer Sciences Research Journal*, 39(4), 415-430. doi: 10.1111/j.1552-3934.2011.02079.x
- Perry, C., Griffin, G., Murray, DM. (1985). Assessing needs for youth health promotion. *Preventive Medicine*, 14, 379-393. doi: 10.1016/0091-7435(85)90064-7
- Rappoport, L., Peters, GR., Downey, R., McCann, T., & Huff-Corzine, L. (1993). Gender and age differences in food cognition. *Appetite*, 20, 33-52. doi: 10.1006/appe.1993.1004
- * Rathi, N., Riddell, L., & Worsley, A. (2017). Food and nutrition education in private Indian secondary schools. *Health Education; Bradford*, 117(2), 193-206. doi: 10.1108/HE-04-2016-0017
- * Ronto, R., Ball, L., Pendergast, D., & Harris, N. (2016a). Adolescents' perspectives on *food literacy* and its impact on their dietary behaviors. *Appetite*, 107, 549-557. doi: 10.1016/j.appet.2016.09.006
- * Ronto, R., Ball, L., Pendergast, D., & Harris, N. (2016b). *Food literacy* at secondary schools in Australia. *The journal of school health*, 86(11), 823-831. doi: 10.1111/josh.12440
- * Ronto, R., Ball, L., Pendergast, D., & Harris, N. (2016c). What is the status of *food literacy* in Australian high schools? Perceptions of home economics teachers. *Appetite*, 108, 326-334. doi: 10.1016/j.appet.2016.10.024
- * Ronto, R., Ball, L., Pendergast, D., & Harris, N. (2017). Environmental factors of *food literacy* in Australian high schools: view of home economics teachers. *International Journal of Consumer Studies; Oxford*, 41(1), 19-27. doi: 10.1111/ijcs.12309

- Sallis, J., Johnson, M., Calfas, K., Caparosa, S., & Nichols, J. (1997) Assessing perceived physical environmental variables that may influence physical activity. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 68, 345-351.
doi: 10.1080/02701367.1997.10608015
- Shannon, C., Story, M., Fulkerson, JA., & French, SA. (2002). Factors in the school cafeteria influencing food choices by high school students. *Journal School of Health*, 72, 229-235. doi:10.1111/j.1746-1561.2002.tb07335.x
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>
- * Slater, J. (2013) Is cooking dead? The state of Home economics food and nutrition education in a Canadian province. *International Journal of Consumers Studies*, 37(6), 617-624. doi 10.1111/ijcs.12042
- Story, M., Neumark-Sztainer, D., & French, SA. (2002). Individual and environmental influences on adolescent eating behaviors. *Journal of the American Dietetic Association*, 102(3), 40-51. doi: 10.1016/S0002-8223(02)90421-9
- SOU 2004:119. *Hållbara laster: Konsumtion för en ljusare framtid*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.
- SOU 2005:51. *Bilen, biffen, bostaden. Hållbara laster- smartare konsumtion*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.
- Splett, PL., & Story, M. (1991). Child nutrition: objectives for the decade. *Journal of the American Dietetic Association*, 91(6), 665-668.
- Statistiska Centralbyrån [SCB]. (2015). *Lönedatabasen*. Stockholm: SCB. Hämtad 2017-02-24, från <http://www.scb.se/lonedatabasen>
- Statistiska Centralbyrån [SCB]. (2016). *Materialkonsumtion per person i Sverige, 2000-2015*. Stockholm: SCB. Hämtad 2017-03-03, från <http://bit.ly/2mDqklW>
- * Vidgen, H., & Gallegos, D. (2014). Defining *food literacy* and its components. *Appetite*, 76, 50-59. doi: 10:1016/j.appet.2014.01.010
- Wardle, J., Haase, AM., Steptoe, A., Nillapun, M., Jonwutiwes, K., & Bellisle, F. (2004). Gender differences in food choice: the contribution of health beliefs and dieting. *Annals Behavioral Medicine*, 27, 107-116. doi: 10.1207/s15324796abm2702_5

- Wilson, N., Quigley, R., Mansoor, O. (1999). Food ads on TV: a health hazard for children? *Australian and New Zealand journal of public health*, 23, 647-650. doi: 10.1111/j.1467-842X.1999.tb01553.x
- World Health Organization [WHO]. (1998). *Healthy nutrition: an essential element of a health-promoting school*. Geneva: World Health Organization. Hämtad 2017-03-01, från http://www.who.int/school_youth_health/media/en/428.pdf
- World Health Organization [WHO]. (2013). *Global nutrition review: What does it take to scale up nutrition action?*. Geneva: World Health Organization
- World Health Organization [WHO]. (2014). *Health for the World's Adolescents. A second chance in the second decade*. Geneva: World Health Organization. Hämtad 2017-03-01, från <http://www.who.int/adolescent/second-decade>
- Worsley, A. (2015). From nutrients to food literacy. *Journal of the Home Economics Institute of Australia*, 22(3), 13-21. doi:

12 Bilagor

Sökhistorik

Bilaga 1

Tabell 1. Översikt över datasökning

Datum	Databas	Sökord	Antal träffar	Lästa abstrakt	Urval
30/1 -17	Proquest	“ <i>food literacy</i> ” AND adolescents	14	14	6
30/1 -17	Pubmed	“ <i>food literacy</i> ” AND adolescents	7	3	1

Bedömningsmall

Bilaga 2

1. Är hypoteser, syfte och/eller eventuella frågeställningar klart beskrivna?
Ja / Nej
Eventuell kommentar:

2. Är problemet och rationalen för studien tydligt beskrivet?
Ja / Nej
Eventuell kommentar:

3. Är väsentliga begrepp definierade?
Ja / Nej
Eventuella kommentar:

4. Kvalitativ artikel: Får vi kunskap om forskarens förförståelse/perspektiv?
Ja / Nej
Eventuell kommentar:

5. Var urvalsstrategier lämplig med tanke på syftet?
Ja / Nej
(För att svara ja bör det framgå tydligt varifrån undersökningsgruppen valdes, vilka som valdes och varför samt hur de valdes ut och varför? Tydliggörs eventuella inklusions- och exklusionskriterier?)
Eventuell kommentar:

6. Kvantitativ artikel: Framgår det tydligt utifrån vilka grunder urvalets storlek bestämdes?
Ja / Nej
Eventuell kommentar:

7. Är egenskaperna/karaktäristika hos de deltagare som ingår i studien tydligt beskrivet?
Ja / Nej
Eventuell kommentar:

8. Interventionsstudie: Är försökspersonerna randomiserade till interventionsgrupp(er)?
Ja / Nej/ Oförmögen att avgöra
Eventuell kommentar:

9. Interventionsstudie: har interventionen (programmet/ en ny form av undervisning etcetera) som ska jämföras beskrivits tydligt?
Ja / Nej
Eventuell kommentar

10. Har studien använt en adekvat datainsamlingsmetod?

Ja / Nej

Eventuell kommentar:

11. Har vilken typ av instrument som använts (exempelvis enkäter, intervjuguider och observationsschema) samt tillvägagångssättet vid datainsamlingen tydligt beskrivits?

Ja / Nej

Eventuell kommentar:

12. Är den redovisade analysmetoden lämplig?

De metoder som används måste vara lämpliga för data.

Ja / Nej

Eventuell kommentar:

13. Har etiska aspekter beaktats?

Ja / Nej

Eventuell kommentar:

14. Är de viktigaste resultaten av studien tydligt beskrivna?

Ja / Nej

Eventuell kommentar:

15. Svarar resultatet mot syftet?

Ja / Nej

Eventuell kommentar:

16. Har man tagit hänsyn till eventuella bortfall i resultatet?

Om antalet deltagare som "droppat av" (bortfallet) inte har redovisats, bör man svara att man är oförmögen att avgöra)

Ja / Nej/ Oförmögen att avgöra

Eventuell kommentar:

17. Är resultaten praktiskt relevanta?

Ja / Nej

Eventuell kommentar:

Artikelöversikt

Bilaga 3

Tabell 2. En översikt av de inkluderade artiklarna

Publikationsår	Författare	Titel	Syfte	Metod	Slutsats	Kvalitetsbedömning
Land				Urval		
Databas				Design		
2015	Bohm, I., Lindblom, C., Åbacka, G., Bengs, C. & Hörmell, A	"He just has to like ham" – the centrality of meat in home and consumers studies.	Att beskriva diskurser om kött i ämnet hem- och konsumentkunskap i fem olika norrländska skolor.	Observation med ljud- och videoinspelning	<i>Kritisk food literacy</i> kan hjälpa lärare i HKK att utmana diskurser kring kött och ge elever möjlighet att göra ansvarsfulla val och ta välgrundade beslut kring livsmedel. <i>Kritisk food literacy</i> ska var en del i lärarutbildningen.	100 % 14 frågor
Sverige				59 studenter 54 % kvinnor 36 % män Åldrar 10-16 5 HKK-lärare ² 100 % kvinnor 5 Skolor		
PubMed				Tvärsnittsstudie		
2010	Lai-Yeung, T W-L.	Gender perspectives on adolescent eating behaviors: A study on the eating attitudes and behaviors of junior students in Hong Kong.	Undersöka mellan-och högstadiestudenters (junior secondary, level 1-3) matvanor och attityd gentemot mat samt undersöka eventuella skillnader mellan könen i fråga.	Enkät	Home economics är där ungdomar huvudsakligen får kunskaper om näring och lär sig matkunskap. Ämnet bör utformas så att det tilltalar både pojkar och flickor. Både pojkar och flickor har ohälsosamma kostvanor. En holistisk syn kring mat och näring krävs i läroplanen för att lära pojkar och flickor att använda kunskaper i praktiken, vilket främjar hälsosamma kostvanor. Tillfällen att sätta teorin i praktik bör också tillhandhållas utanför skolan, därför bör skolan och hemmet samarbeta.	100 % 14 frågor
Australien/Hong Kong				836 studenter Åldrar 11-16 59 % kvinnor 41 % män		
ProQuest				Tvärsnittsstudie		

² Hem- och konsumentkunskapslärare

2011	Pendergast, D., Gavis, S., & Kanasa, H.	Insight from the public on home economics and formal food literacy.	Att analysera anonyma kommentarer om allmänhetens perspektiv om värdet av att inkludera matkunskaper (del av <i>food literacy</i>).	Inlägg, öppet forum. 97 inlägg Tvärsnittstudie	Studien ger en unik inblick i respondenternas synsätt. Den varnar berörda ledare och personal inom fältet home economics att en del av samhället inte förstår den potentiella påverkan ämnet har för att utveckla människors <i>food literacy</i> . Studien är en början till att utveckla home economics kursplan. Mer home economics är den bästa investeringen för samhället.	86 % 14 frågor
2017	Rathi, N., Riddell, L. & Worsley, A.	Food and nutrition education in private Indian secondary schools.	Att undersöka synpunkter från de viktigaste aktörerna i utbildningsprocessen, så att de kan påverka och ligga till grund för utvecklingen och utformningen av home economics kursplan.	Intervjuer, IRL 52 deltagare 15 ungdomar (5 pojkar, 10 tjejer) 15 föräldrar (1 far, 14 mödrar) 12 kvinnliga lärare 10 rektorer (1 man, 9 kvinnor) Tvärsnittsstudie	Studien ger viktiga synpunkter av de berörda parterna kring utbildningen i home economics, i Indien. Det upptäcktes brister i läroplanen/kursplanen. Utbildningen ger inte alla ungdomar samma förutsättningar inom matkunskap och matfärdigheter, speciellt eftersom det skett en minskning av utbildningen i hemmet. Skolmatsal och -cafeteria behöver öka utbudet av hälsosam mat samt minska utbudet av ohälsosam mat för att komplettera utbildningen och främjar hälsosamma kostvanor vilket behövs då matrelaterade sjukdomar ökar. De berörda parternas samarbete är essentiellt för att uppdatera kursplanen samt uppnå kunskaps- och färdighetsmål kring matkunskap och näringslära.	96 % 14 frågor
2016	Ronto, R., Ball, L., Pendergast, D. & Harris, N.	Adolescents' perspectives on food literacy and its impact on their dietary behaviors.	Utforska ungdomars perspektiv om vilken betydelse <i>food literacy</i> har på deras kostvanor.	Intervju Fokusgrupper 15 fokusgrupper med 6-10 deltagare Totalt 131 deltagare Åldrar 12-17 Tvärsnittsstudie	Utbildning om <i>Food literacy</i> kan spela en avgörande roll i ungdomars kostvanor eftersom att <i>food literacy</i> kan främja ungdomars hälsosamma kostvanor. De viktigaste aspekterna för att äta hälsosamt anser ungdomar att ha livsmedels- och näringskunskap samt positiv inställning till hälsosam kost. Ungdomarna tillämpar inte sina kunskaper p.g.a. bristande "matkunskap", som innebär att kunna planera, inhandla och tillaga mat. Ungdomarna betonade vikten av att ha matkunskap senare i livet när de lever självständigt. Ungdomar uppgav att de hade begränsade möjligheter att utveckla <i>food literacy</i> . Skolan kan fylla den kunskapsbristen som finns hos de ungdomar som inte kan utveckla sin <i>food literacy</i> i hemmet.	100 % 15 frågor

2016 Australien ProQuest	Ronto, R., Ball, L., Pendergast, D. & Harris, N.	Food literacy at secondary schools in Australia.	Att undersöka HET's perspektiv av <i>food literacy</i> utbildning i högstadiе- och gymnasieskola (secondary school) i Australien.	Enkät 205 HET ³ 97,1 % Kvinnor Tvärsnittsstudie	HET identifierar att <i>food literacy</i> är viktigt för ungdomar. Lärarnas fokus är i micro-aspekt istället för macro-aspekt av <i>food literacy</i> . HET är mycket optimistiska till att arbeta med <i>food literacy</i> och har en positiv attityd gentemot det, vilket kan influera ungdomar att ändra deras "dåliga" kostvanor. Skolans faciliteter i relation till mat är optimal för att forma ungdomars kostvanor, däremot inser man att möjligheterna inte finns att hjälpa dem göra hälsosamma matrelaterade val.	100 % 14 frågor
2016 Australien ProQuest	Ronto, R., Ball, L., Pendergast, D. & Harris, N.	What is the status of food literacy in Australian high school? Perceptions of home economics teachers.	Att undersöka HETs syn på vilken roll high school har i att förbättra ungdomars <i>food literacy</i> och främja hälsosamma kostbetenden	Intervjuer IRL och telefon 22 HET 95,5 % kvinnor Tvärsnittsstudie	Senare åren i grundskolan (high school) kan spela stor roll för att öka ungdomars <i>food literacy</i> och främja hälsosamma kostvanor. Enligt HET anser inte föräldrar och skolpersonal att ämnet är viktigt i jämförelse med andra ämnen. Även om vissa high schools har ett års obligatorisk home economics för att öka ungdomarnas <i>food literacy</i> är det inte tillräckligt. HET anser att ungdomarna inte hinner utveckla avancerad kunskap och förståelse för alla aspekter inom <i>food literacy</i> . De australiensiska skolorna är i behov av att öka de ekonomiska resurserna och initiera skolmiljöer som främjar hälsosamma matvanor. Mer stöd och hjälp från närliggande matleverantörer för att ungdomar ska kunna göra välgrundade val kring livsmedel. Mat- och näringsutbildning som ökar ungdomars <i>food literacy</i> kan vara en god strategi för att även öka föräldrars <i>food literacy</i> , eftersom ungdomarna kan lära föräldrarna i hemmiljön.	93 % 15 frågor
2017 Australien ProQuest	Ronto, R., Ball, L., Pendergast, D. & Harris, N.	Environmental factors of food literacy in Australian high schools: view of home economics teachers.	Att få en bättre förståelse av de miljöfaktorer som enligt HET påverkar <i>food literacy</i> i högstadiе- och gymnasieskolan (high school).	Enkät, fritext 78 HET 99 % Kvinnor Tvärsnittsstudie	Gett insikter om vilka miljömässiga hämmande och främjande faktorer kring <i>food literacy</i> . Det framkommer tydligt att skolan (High school) har stort inflytande att utveckla ungdomars <i>food literacy</i> genom omfattande praktiska övningar i home economics. Barriärerna är brist på läromedel och mänskliga resurser, skolmiljön stöttar inte <i>food literacy</i> utbildningen/utvecklingen eller hälsosamma kostvanor, negativa förebilder som inverkar på <i>food literacy</i> , som i sin tur påverkar ungdomars kostvanor. Det som behövs förändras i skolan för att ungdomar ska utveckla <i>food literacy</i> , som hjälper dem att ha hälsosamma kostvanor i vuxen ålder är stöd från läroplanen, skolläroplanen och personalen, främst skolmatsalen och inköpare för skolcafeterian.	100 % 14 frågor

³ Home economics teachers

2013	Slater, J.	Is cooking dead? The state of Home economics food and nutrition education in a Canadian province.	Undersöka uppfattningar och trender i home economics i en kanadensisk provins.	Intervjuer IRL Enskilt, par och liten grupp på tre Årskurs 7-12 13 lärare Longitudinell-studie, 10 år	Det samtida matutbudet blir allt mer komplext och det innebär att det blir svårare att göra hälsosamma val. Studien ger belägg för att litteraturen antyder att den normaliseringen av ohälsosamma kostvanor i form av snabbmat och minskad kunskap kring mat hotar nuvarande och nästa generations hälsa. En viktig del av lösningen är att ungdomar får kunskaper och färdigheter för att kunna göra medvetna val kring mat och hälsa. Möjligheten att lära sig att göra medvetna val bör inte lämnas åt slumpen. Home economics är en hörnsten i hälsa och bör därför få lika mycket vikt som matematik och vetenskap, eftersom det också skapar en förutsättning till en långsiktig akademisk karriär och framgång. Det krävs att politiker inom skolektor agerar och säkerställer att alla ungdomar får en grundläggande vetenskaplig utbildning i <i>food literacy</i> .	93 % 15 frågor
2014	Vidgen, H., & Gallegos, D.	Defining food literacy and its components	Utveckla en definition av food literacy och dess komponenter.	Intervjuer IRL och telefon 43 Experter 37 unga människor (Ålder 16-25) Tvärsnittsstudie	Definierar en omfattande innebörd av begreppet <i>food literacy</i> . Forskningen har skapat ett gemensamt språk för att beskriva omfattningen av interventioner. Bredden av begreppet <i>food literacy</i> innebär nationell, gemenskap/organisatoriska, hushåll och individuella tillämpningar, återupprätthåller att miljöfaktorer och individuella vanor är beroende av varandra. Begreppet blir användbart för att stärka nationer, samhällen, hushåll och individer till att kunna bestämma över deras dietkvalité.	100 % 14 frågor